

KULTURVINKELN

GRATIS KULTURMAGASIN

NUMMER 2 • 2017

WWW.KULTURVINKELN.SE

I teaterns tjänst

Hans-Ola Stenlund om teaterspöken och berättandets konst

Skräckromantik

Mörker, monster och stormande känslor

Det stilla livet

Vi undersöker stilleben som konstform

Kultur • Musik • Teater • Festival • Arrangemang • Bild

I detta nummer av Kulturvinkeln kan du bland annat läsa om skräckromantiken som genre (sidorna 25-28).

FOTO: RONNIE BERG

REDAKTION KULTURVINKELN

Redaktör och ansvarig utgivare:
Elin Larsson

Redaktion:
Elin Larsson, Bernt Lundqvist,
Marlene Holmgren, Ronnie Berg m.fl.

Sribenter i detta nummer:
Elin Larsson, Emelie Klein, Sandra
Mattsson, Ronnie Berg, Gunilla
Moræus, Christopher Jarvis,
Ulla-Märta Westman, Anton
Teljebäck, Mikael "Big Papa"
Bergström, Lola D

Fotografer i detta nummer:
Ida Renström, Bernt Lundqvist,
Hanna Rindeskog, Ulla-Märta
Westman, Marlene Holmgren,
Ronnie Berg, Lola D, Elin Larsson,
Kai Reichwaldt, Mikael "Big Papa"
Bergström m.fl

Övriga medverkande:
Tina Vesterlund, Jani Perkiö,
Märta Nylund

Foto omslag:
Marlene Holmgren

Sättning och produktion:
Peter Öberg

Tryck: Tryckeri City, Umeå 2017

Distribution:
Magasinet distribueras på
välsorterade platser runtom i Umeå
med omnejd samt som pdf via
www.kulturvinkeln.se.

*Kulturvinkeln produceras av
Kulturens Bildningsverksamhet i
samarbete med Kulturföreningen
Kretsen och finansieras med stöd
av Arvsfonden.*

*Kulturvinkeln är en politiskt och
religiöst obunden tidning helt
inriktad på kultur.*

Kontakt: info@kulturvinkeln.se
www.kulturvinkeln.se

KULTURVINKELN

Tankar i skenet från en ensam lampa

Ute rasar stormen allt våldsammare och det viner mellan gårdens yttervägar. Då och då knakar det till i taket och jag hukar mig instinktivt lite i soffan. Jag sitter i mitt barndomshem, lyssnar på ljudbok och broderar i skenet av en ensam lampa. Jag inser att jag väntar på strömavbrottet. Förr eller senare kommer det. Det finns något fascinerande över att känna sin litenhet i förhållande till naturen, plötsligt blir våra vardagliga stresspunkter ganska futtiga. För vad ska man göra när naturen sätter all teknik, inklusive ljuset, på paus? Jag minns hur jag ända sedan jag var liten tyckt om strömavbrott. Plötsigt fanns det inget annat att göra än att umgås, spela sällskapsspel i skenet av levande ljus och mysa i värmande filtar. För en gångs skull hade mamma och pappa ingenting annat som måste göras om kvällarna och ett år när strömavbrottet höll i sig dök det upp extra mycket folk och hälsade på, ryktet spred sig nämligen att vi hade stormkök och kunde koka kaffe.

Men nu sitter jag här ensam i natten, andas ut och ser tillbaka på det ganska sprängfyllda år som varit. Minns mötet med Sagaspöket som ni kan läsa om på sidorna 18-24 men också mitt samtal med konstnären Kai Reichwaldt som under vårt samtal om konst och estetik förvandlade mitt hår från blont till mörkblå. På sidorna 43-47 hittar ni intervjun.

En annan person som ser tillbaka på det år som varit är Mikael "Big Papa" Bergström, på sidorna 14-15 hittar ni hans krönika om året som gått.

Vår krönikör Ronnie Berg funderar däremot på alla de nyårslöften som följer på ett nytt år men som allt som oftast slutar i ett nederlag som vi, lagom till nästa nyår, glömt och mörklagt så väl

att vi ännu en gång avger samma löfte. Ska vi någonsin lära oss? På sidorna 38-39 reder Ronnie ut varför det där med nyårslöften är så svårt att lyckas med.

På sidorna 25-28 passar Ronnie Berg och Emelie Klein dessutom på att inleda vårt nya inslag Läskunnigt och Bildat där Emelie denna gång berättar om skräckromantik som genre och Ronnie utforskar Low key-fotografering.

Två av våra andra fotografer, Bernt Lundqvist och Marlene Holmgren, pratar för sin del istället på stilleben och vi pratar med Ann-Catrine Eriksson om detta urgamla motivområde. Vad vill det egentligen säga oss? På sidorna 32-37 hittar ni svaren.

Plötsligt när jag sitter där med mitt broderi slocknar lampan, allt elektriskt surr stängs med ett knäpp av och det blir svart, inte som i ett hål – vilket vår fysikstudent Sandra Mattsson redogör för på sidorna 40-42 – men som i en säck. Jag inser att det norrländska mörkret är en myt. Ingenstans blir det så mörkt som på den skånska landsbygden där ingen snö lyser upp natten.

Jag går och lägger mig... Den där ljudboken jag lyssnar på, på sidan 29 kan ni läsa mer om den.

När jag vaknar är strömmen, och ljuset, tillbaka.

ELIN LARSSON
REDAKTÖR

FOTO: IDA RENSTRÖM

Innehåll i detta nummer:

4. Serier & Umenejdens skrivare inspirerar • 5. En bild två dikter • 6. Kulturen enligt Anton Teljebäck • 7. Två ljus i mörkret • 8. Fantastisk atmosfär på mysig julfest • 10. Fear of the dark / Music of the Night • 12. När dagen blir natt hyllas mörkret i Korpilombolo • 13. En stilla jul trots fortsatt autografjakt • 14. Vad gör jag nu? • 16. På Balder finns flera världsdelar på menyn • 18. Ett teaterspöke med många berättelser • 25. Det sköna mörkret • 29. Fjärilarnas stad • 30. Kulturskymning och verksamhetsdöd • 32. Stilleben • 38. En cynisk start på året • 40. Svarta hål • 43. Ett mångsidigt konstberoende

Ålder

av Tina Vesterlund

Livet enligt Sophia

av Hanna Rindeskog

UMENEJDENS SKRIVARE INSPIRERAR

En mörk kväll...

Nina tittar över axeln och ser hur snön glittrar i ljuset vid de tre boningshus hon just gått förbi. Resten av hemvägen är mörk. Normalt brukar hon inte vara rädd för mörkret. Men inget är normalt längre. Inte sedan hennes vän för någon

kväll sedan blev överfallen på just den här vägen. Hon sneglar bakåt och lyssnar lite extra. Hon ser ingen men hör det igen, knastret som från fotsteg. ”Varför tog jag genvägen”, mumlar hon och börjar springa...

FOTO: ULLA-MÄRTA WESTMAN

Vad är det Nina hör? Händer det henne något under hemfärden på den mörka genvägen? Det är skriv-uppgiften ni får denna gång.

ULLA-MÄRTA WESTMAN
MEDLEMSANSVARIG
OCH CIRKELLEDARE
UMENEJDENS SKRIVARE

UMENEJDENS SKRIVARE

Är en förening för skrivarentusiaster oavsett förkunskaper och kunskapsnivå. Den huvudsakliga verksamheten finns i Umeå men föreningen är öppen för alla som gillar att skriva oavsett var i landet man bor. Bland annat anordnar föreningen

skrivarträffar, studiecirklar och ger även ut medlemstidningen Skrivlustan som ges ut fyra gånger per år. Mer info finns på hemsidan www.umenejdensskrivare.se. Det går även att skicka frågor till umenejdensskrivare@gmail.com.

FOTO: BERNT LUNDQVIST

En väg
– mot solen
– ut i havet
– mot det okända

En väg
– mången tagit
– utan mål
utan att veta
vart den leder

En bild av livet

av Gunilla Moræus

Eulalia

Jag minns starkt bilden av
havet och den röda himlen
Himlen var gul nere vid
horisonten och röd ovanför det gula
Minnesbilden är fortfarande stark
hos mig än idag efter alla
dessa år
Jag minns fartyget
Jag minns dig, Eulalia
Min älskade
Min stora kärlek
Fartyget försvann i horisonten
Du försvann
Jag grät floder av tårar
Vågskummet och svallvågorna
är allt som är kvar
Farväl min älskade
Farväl, Eulalia sorgen smärtan och saknaden
den är enormt stor
det lugna blå havet
och det röda upplysta himlen
allt minns jag
mitt hjärta blöder

av Christopher Jarvis

Kulturen enligt ...

Anton Teljebäck

FOTO: BERNT LUNDQVIST

Jag var och spelade i Petrozavodsk för en dryg månad sen. Tänk att Umeå fortfarande har vänortsutbyte med Ryssland. Trots hetsigt politiskt tonläge så går det, med visumstrul, visst, men ändå. Fina midagar, högtidliga tal och visioner om framtida utbyten. Ungefär samtidigt som vi åter snittar med karelska kulturpampar ”försvinner” politiska fången Ildar Dadin från tortyrfängelset i Segezja bara några mil därifrån. Är det dubbelmoral? Naturligtvis. Är det fel? Jag vet inte. Jag tror på kultur som medel för fred. Yes, klyschigt –

men ändå sant. Jag tror att jag och de elever från Musikskolan som åkte med på resan nu har en bättre relation till människor i Ryssland och mindre tolerans mot demoniserande, upprustning och krigshetsande. Sverigedemokraterna säger sig gilla svensk kultur. De tycker folkdanslag ska åka ut i förorterna och lära invandrarna svenska värderingar medelst polska. Det är en fantastisk dans men hur många i Sverige kan dansa den? Eller för den delen skilja mellan polska och polka? Jag spelar ihop med flera syrier som lär mig klassiska arabiska folksånger

och jag lär dem svensk folkmusik. Jag vill hävda att dessa musiker kan betydligt mer om polska än de flesta i Sverige. Har de blivit mer integrerade på kuppen? Ingen aning. Om det är så är det i alla fall inte för att de bemästrar den kluriga rytmiken i kort-ettopolskor utan återigen för att musiken är ett kommunikationsmedium som underlättar relationer mellan människor. Så, folkdanslag i förorten är kanske ingen dum idé, så länge utbytet sker åt båda hållen. Sista helgen i februari sker folkmusikfestivalen Umefolk som jag arbetat med sen 2006. De senaste åren, inte som producent, utan jag har haft möjlighet att bara fokusera på Allspelet, festivalens invigningskonsert. Jag vet inte riktigt hur jag ska beskriva den mer än att den också är ett verktyg enligt ovan nämnda resonemang. Om du vill vara delaktig gå in på www.umefolk.com och se under ”Allspel 2017” där det finns inspelningar och noter. Sverigedemokraterna vill också använda svensk folkmusik som verktyg. De har egna fula politiska syften där det nordiska ställs mot musik från andra delar av världen. Folkmusikfestivalen i Umeå har sedan 80-talet visat vad de flesta inom genren redan vet – folkmusiken har alltid varit dynamisk och aldrig rädd för att utmanas och ta influenser av andra kulturers musik. När vi känner en trygghet i och stolthet för vårt eget unika kulturarv är det heller inga problem att vara öppen och nyfiken på andras uttryckssätt. I februari kommer vi kunna njuta av möten som aldrig skett om trängsyntheten fick råda.

ANTON TELJEBÄCK

Markus Falck, Thomas Andersson och Ulrika Bodén

Emil Jensen

FOTO: KLARA G

Två ljus i mörkret

Vintern är här, mörkret sänker sig över gatorna och gatlyktornas ljus reflekteras i de regntunga decemborgatorna. Det är skönt att få fly in i värmen på Umeå Folkets Hus för att ännu en gång se Thomas Anderssons föreställning I Decembernatten. Denna julkonsert har blivit till en tradition och det är inte att undra på, det är som att komma in i ett vardagsrum där det firas jul i den levande berättartraditionens och musikens anda när man hör Andersson spela på sin fiol och berätta sina berättelser. Smått fantastiskt är det också att de lyckas bevara denna intima känsla trots att föreställningen flyttats från de mindre scenerna till den enorma Idun. Som vanligt fanns Markus Falck vid Anderssons sida och denna gång hade de även sällskap av folksångerskan Ulrika Bodén. Men även om sällskapet gör helheten så är det Thomas Andersson som är huvudpersonen och lika helig som Kalle Anka på julafton är den stund

i föreställningen då Andersson läser julevangeliet på burträskmål. Då är det, även om man som undertecknad råkar komma från Skåne, svårt att inte bli religiös. Det finns en värme och en gemenskap i den särpräglade dialekten som rör vid en på ett alldeles särskilt sätt. Det är svårt att beskriva på annat sätt än som att man plötsligt känner sig lugn och trygg. Mest finstämt blev det dock denna gång då Thomas Andersson tillsammans med publiken spelade och sjöng Stilla Natt på norska, en punkt i föreställningen då vi även gavs en referens till vapenvilan under första världskrigets första julafton 1914 och här passade det stora formatet, Idun, väl in. Ett annat värmeljus i det mörka december var Emil Jensen som gästade Umeå med sin föreställning Flyktpotatis, också han på Idun, och som namnet antyder gjordes här en djupdykning i begreppet flykt. Som vanligt då det gäller Emil Jensen var det en föreställning som präglades av värme, medmänsklig-

het och framtidstro men även språkglädje, djupsinnig humor och mellan-snack i särklass. Mitt i stressen, vare sig det är vardagsstress, julstress eller samhällsstress så är det därför skönt att pausa allt med en föreställning med Emil Jensen. Det är, på samma sätt som med Thomas Andersson, som att ladda sina batterier och man går från föreställningen lite mentalt starkare och lugnare än då man kom. Det är något magiskt med dessa föreställningar och jag tänker inte låtsas som att det inte går att identifiera. Det är snällheten. I en värld där dualismen växer sig allt starkare, där allt tävlar eller ställs mot varandra är det otroligt skönt att för en gångs skull få ta del av föreställningar som helt går ifrån detta. Här finns ingen skadeglädje eller humor på andras bekostnad. Här finns bara en stor och varm uppmaning om medmänsklighet. Det är ett fint avslut på det år som gått och ett gott avstamp inför det nya året.

ELIN LARSSON

Linn Ulwebäck

Strongheart

First Revival

Aeropyornis

Fantastisk atmosfär på mysig julfest

Den 29 december firades för 26 året i rad Inlandskults julfest och stämningen på Stalo krog i Arvidsjaur var god. Kvällens höjdpunkter var Johan Piribauer och Monica Törnell, vars utstrålning och publikkontakt satte en guldkant på kvällen.

Atmosfären i lokalen var fantastisk. Folk var väldigt glada och sociala vilket gav en mysig stämning och att musiken

överlag var väldigt bra gjorde inte saken sämre. Linn Ulwebäck, som alltid gör bra ifrån sig, var en av kvällens favoriter.

När det var metalbandet First Revivals tur att äntra scenen kom publiken igång ordentligt och det var en riktigt bra spelning.

Svängigt blev det även när Garibalbers kom upp på scenen och med

vad man skulle kunna kalla rockdansbandsmusik fick publiken att vicka på en och annan rumpa. De passade även på att göra en cover på Monica Törnells Vintersaga som därför spelades två gånger under kvällen. Höjdpunkten var däremot deras fantastiska cover på Nationalteaterns "Bara om min älskade väntar".

TEXT & FOTO: **LOLAD**

Johan Piribauer och Gruvtolvan

First Revival

Strongheart

Fear of the dark

Mörker. Blotta ordet lägger en tung dimma över den åtföljande tystnaden. Ängslan vaknar så sakteliga till liv, och den som i dagsljus påminns om mörkret börjar genast frukta dess ankomst. Vi vet att det kommer. Solen kan inte skydda oss hela dygnet – när vi rycks ur dess blida ljus är vi utlämnade till mörkrets makt.

Jag hatar mörkret när jag om natten vandrar en illa upplyst väg. När till och med den halvtomma månen sväljs av svarta moln är jag inte längre en rationell, skeptisk upplysningsmäniska som minsann vet hur saker ligger till med verkligheten. Då ser jag i mitt inre en helt annan värld. Bakom träden lurar onda andar. Gatan framför mig slutar plötsligt i ett hungrigt gapande hål. Ur gräset slingrar sig händer fram, sträcker sig mot mina anklar. Jag ser mig om, i ett fåfängt hopp om att jag kommer kunna fly från den anade styggelsen, bara jag ser den i tid ... men snart slutar jag vända mig och håller blicken strängt framåt. Vem vet vad som hinner dyka upp framför mig om

jag avviker med blicken så mycket som en sekund?

Trots att jag lyckas komma hem välbehållen varje sådan kväll är det som att modet sviktar minst lika mycket under nästa ljusförgätna färd. Mitt förnuft borde rycka in vid det här laget, och försäkra det nervösa hjärtat att onskans fantasifoster inte rimligen bör eller kan ligga på lur bakom varken rasslande buskar eller mörka husfönster. Människan brukar funka som så, att hen lär sig så småningom att trubbas av mot rädsor som visat sig obefogade. Om tio av tio promenader slutat lyckligt är det helt orimligt att vänta sig något annat utfall. Vad är det då för rädsla som vägrar släppa taget?

Enligt den logiskt lagda är mörker bara hur vi beskriver brist på ljus. Strängt taget är mörker ingenting och definieras främst av vad det inte är. Jag kan tänka mig att detta sagts till oroliga barn i hopp om att bringa tröst. ”Mörkret är ingenting och kan således inte skada dig”, lyder resonemanget. Men kanske är det just i avsaknaden som vi finner nyckeln till mörkrets fasansfulla gåta. Kanske står mörkret för mer än bara avsaknaden av ljus och lockar fram fler av intighetens fasor. Det som inte finns men som plågar oss likväl. Farsoter som ingen läkare kan observera med den teknologi som människans ambition frambringat, och som därmed ingen läkekonst kan stävja.

Mörker är det okända, vår avsaknad av vetskap. När vi inte vet – när vi ser något i ögonvrån som ilar förbi så kvickt att vi inte hinner uppfatta precis vad det var – blir vi ängsliga och letar förklaringar. Somliga finner en gud i denna förklaring. Andra finner demoner. Mörker är ensamhet, vår avsaknad av samhörighet – även om du är i

sällskap när strömmen går och lämnar er i dunklet kan dina ögon inte bekräfta dina vänners permanens. Mörkret är intet, och i intet kan du inte distrahera dig själv från de monster som lurar i ditt mörker, det du bär inom dig och helst glömmer bort när dagens ljus och vännernas sus tillåter. I mörkret är du utlämnad åt din egen fasa. Inget kan någonsin vara så förfärligt som vår fantasi när vi finner oss dränkta i mörkrets kvävande tomhet. Frågorna vi ställer har inga klara svar och lämnas fria att besvaras av vår skräck. Hur känns det att dö, att dra det sista andetaget? Kommer vi leva länge nog för att skriva den där boken, för att åka på den där självförverkligande resan, eller ens för att dra vårt nästa andetag? Det tar trots allt inte särskilt lång tid för den skickliga att ta ett liv, ej heller har den väldiga naturen runt oss någonsin lovat att inte rämna ovan våra huvuden... Allt vi tagit för givet ifrågasätts när vi konfronteras med den intighet varifrån vi kom och som vi alla en dag ska återvända till.

Just det.

Det glömde jag.

Mörker är död.

EMELIE KLEIN

ILLUSTRATIONER: RONNIE BERG

Music of the night

Jag har alltid hyst stark kärlek för färgen svart. Hjältar är som bäst när de draperar sig i kostymer som får dem att smälta in med skuggorna och allt det vackra i världen är än vackrare när ljuset är svagt. Till och med mörkervarelser som är avsedda att skrämma, såsom dementorerna i Harry Potter, finner jag en särskild skönhet i som inget väsen av ljus kan mäta sig med. Jag ser gärna något sympatiskt i de fasansfulla gestalterna, och då inte bara i den mån att det kan finnas godhet trots mörkret – nej, för mig kan det mörka gärna få vara något gott i sig. Skilt från det klassiska ljusa goda, men ändå lika gott. När en hjälte bär svart är det en annan slags hjälte än den i skinande rustning. Hjälten i svart är ofta den som är beredd att gå längre än andra för det godas skull, den som kan offra sitt eget anseende och sin ostörda sömn för det som är rätt. Den här hjälten tänker på den onda bråda död som alla ska möta och har säkerligen kommit fram till livets brist på mening, men kämpar på likväl. Att bära svart är också en symbol för rättvisa – det är alla färger och ingen. Den svartklädda hjälten är ofta mest villig att höra alla sidor av saken innan drastiska åtgärder vidtas. Hon kämpar inte för en flagga eller för en dogm, utan för vad hon själv bedömt vara det rätta. Därför är förstås den mörka riddaren mycket mindre populär än sin guldskimrande motpart, men i tider av splittring och krampaktig filosofisk orubblighet är det kanske henne vi behöver som mest.

Min generella estetiska smak har sedan länge varit åt det gotiska hållet på grund av min förkärlek till det mörka. Även om jag är skrattretande lättskrämd så dras jag till spökhistorier, allt från gamla skräckromaner till så kallade creepypastor på internet-

forum. Jag vet att jag inte kommer kunna gå någonstans själv utan att skaka, men ändå utsätter jag mig för nervkittlande rysare. Mörkrets lockelse är helt enkelt för stark. Kanske beror det på att jag aldrig känner mig så febrilt angelägen att leva som när jag konfronteras med hotet om ond, bråd död. Letargin hos den tämjda, bekväma människa jag annars är löses upp av adrenalinets intensitet. När jag är på min vakt – även om faran jag sparnar efter är blott en demon sprungen ur fantasins dimension – höjs varje sensation, varje iakttagelse.

För mig som annars tror på väldigt lite som jag inte bestämt vet är sant blir mörkret nästan något religiöst. Fantasins drar igång för att fylla tomrummet och snart är det som om jag lämnat verkligheten bakom mig för en stund. I mörkrets varsamma famn är det nästan som att den där verkliga verkligheten – med alla huvudbryn som den för med sig – inte finns. Som om den var en hypotes, ett trivialt tankeexperiment. En lek man kan gå ur, och gå tillbaka till när det passar. Mörkret symboliserar något enormt i sin intighet, något magiskt och mystiskt, och bevarar den nyfikenhet och förundran som gör livet till mer än en djurisk kamp för överlevnad. I det dunkla blir det enkla sublimt. Om inte större, så åtminstone något nytt. Kanske något vackrare och mer ömsint än vad det vore i det skvallrande ljuset.

I äldre tider var mörkret skyddsängeln för alla älskande par av den förbjudna arten. Under nattens beskydd kunde de smyga ut ur sina stränga hem, och in i varandras armar. Nuförtiden är det kanske mer sällsynt att förbjuda sina barn från den kärlek de eftertraktar, men mörkret består som den bästa miljön för de älskande. Den djupa tillit

som bör genomsyra ett sådant möte manifesterar sig i älskarnas villighet att göra sig sårbara inför varandra även utan ljusets stränga, vakande beskydd. Att möta någon i mörker är att lämna ryggen fri och ögonen förbundna. Även för den ensamma är mörkret en fristad. Där kan du äntligen ägna dig åt de där viktiga tankarna som ljuset och dess skådespel annars får dig att glömma: vem är du? Vad vill du, egentligen? Vad tycker du är rätt och fel? Vad skäms du för? Inga svar är fel svar när du biktat dig inför mörkret. Mörkret dömer nämligen inte. Hon lyssnar bara, och låter dig resonera din väg fram till ett svar... eller lämna frågan öppen för den delen. Mörkret förstår. Det är något sällsamt lugnande med det mörka. Som att omsvepas av sammet.

Avslappning är också alltid bäst i ett visst mått av mörker. Om inte i totalt sådant, så åtminstone i ett ömsint dunkel med sparsmakad belysning av mjukare karaktär. Har man inte tillgång till annat har vi dessutom välsignats med gåvan att bära med oss mörkret var vi än går, tack vare vår förmåga att sluta ögonen. Hur mörkrädd en människa än är kommer hen ändå i slutet av den tunga dagen att hänge sig åt mörkrets lugn, och välkomna sömnens tröst med öppna armar. Utan mörkret skulle vår sömn som bäst vara utan frid, och blotade för dagens ljus skulle vi drivas till vansinne. Vi är en bra bit förbi vinter-solståndet nu och vandrar mot ljusa dagar, men låt oss minnas mörkrets glömda dygder nästa gång ljuset dukar under för vinterns långa nätter.

Mörkret brukar allt som oftast få representera otäckhet, fasa och ondska.

Men det representerar även skönhet, mystik och lugn.

EMELIE KLEIN

När dagen blir natt hyllas mörkret i Korpilombolo

Vad gör man när mörkret kommer krypande och förvandlar ens dagar till en enda lång natt? I norrbottniska Korpilombolo arrangerar man 1-13 december varje år en nattfestival och Kulturvinkeln kontaktade Linnéa Nylund, samordnare för festivalen, för att ta reda på vad det är för festival.

– Nattfestivalen är en mångkulturell festival som omfattar filosofi, litteratur, alla konstarter och vetenskap. Innehållet spänner över det lokala och regionala såväl som det nationella och internationella. Den skiljer sig från andra festivaler genom att den har stillhet och eftertanke som viktiga inslag, men också det fartfyllda och uttrycksfulla i musik, dans, konst och så vidare, säger Linnéa.

Hon berättar att roten till festivalen är den colombianske författaren León de Greiff's bok om den fiktiva figuren Gaspar som for från Bolombolo i Colombia till Korpilombolo i Sverige för att söka den absoluta tillflyktsorten. Litteraturvetaren Julian Vasquez kom med berättelsen till Korpilombolo och festivalen föddes 2005.

När det kommer till årets festival är det svårt för Linnéa att välja ut en höjdpunkt.

– Jag har alltid svårt att välja ut höjdpunkter eller favoriter eftersom alla program har en viktig funktion och allt hänger ihop med temat natten. Vi hade många väldigt fina konserter med både lokala artister som RajRaj Band,

FOTO: MÅRTA NYLUND

Litteraturvetaren Julian Vasquez kom till Korpilombolo med berättelsen om León de Greiff och Gaspar i ett litterärt samtal med Mikael Niemi om humor och musik i skrivandet.

The Magnettes, Lindvalls Lads och internationella artister som AVE-kören och Ida-Elina. Vi hade även spännande konstutställningar och många intressanta seminarier och föreläsningar så som Aniaraseminarium II om kärnvapenhotet, Fladdermusen och León de Greiff's El Cuarto del Buho. Festivalen är ett skrin med många spännande ädelstenar. Ibland kan det vara någon riktigt oslipad sten som lämnar det djupaste intrycket.

Drömmen är att Nattfestivalen ska bli så etablerad att den kan fortsätta i decennier.

– Temat natten med sina drömmar och sin tid för eftertanke och bearbetande av händelser och tankar har mycket att lära oss. Jag hoppas att Korpilombolo blir den absoluta

tillflykts-orten för skapande och kreativitet där människor möts med tankar, kunskap och olika uttrycks-sätt, säger Linnéa.

Och redan nu finns planer för 2017 års festival.

– Vi kom igång redan under den gångna festivalen. När människor möts uppstår nya tankar och idéer som vi följer upp. Festivalen har ju lett till att vi är vänorter med Bolombolo och där finns också planer för samarbete i framtiden. Genom åren har vi haft både medverkande och besökare från Colombia och vi hoppas kunna utveckla det utbytet ännu mer i framtiden.

Varför ska man besöka Nattfestivalen i Korpilombolo tycker du?

– Det finns många skäl, det är en unik festival. Det finns ingen annan festival i världen som har temat natten, som pågår tretton dygn och arrangeras i glesbygden i det inre av Norrbotten mitt i mörkaste vintertiden. Men det är även en mötesplats för människor och kulturer från alla håll. Det är viktigt och intressant att höra andras tankar och lära känna nya människor. Det är väldigt många intressanta ämnen som tas upp som berör oss i vardagslivet. Här finns även utrymme för eget skapande på olika sätt. Man får många nya intryck och ny kunskap om hur vi människor fungerar. Och man får chansen att överraskas, man vet inte i förväg vad man får uppleva, men det är alltid något positivt, avslutar Linnéa.

ELIN LARSSON

En stilla jul trots fortsatt autografjakt

Även om han haft en lugn jul har autografjägaren Jani Perkiö hunnit med att få en del nya autografer sen vi senast träffade honom. Samma dag som vi ses har han dessutom träffat Rickard Sjöberg.

– Jag såg på Facebook att han skulle vara här med Grannyran. Han var trevlig.

Jani berättar att det ofta är på

Facebook som han ser att folk ska besöka Umeå.

– Jag brukar försöka vara ute en vecka i förväg och planera vilka jag ska försöka träffa.

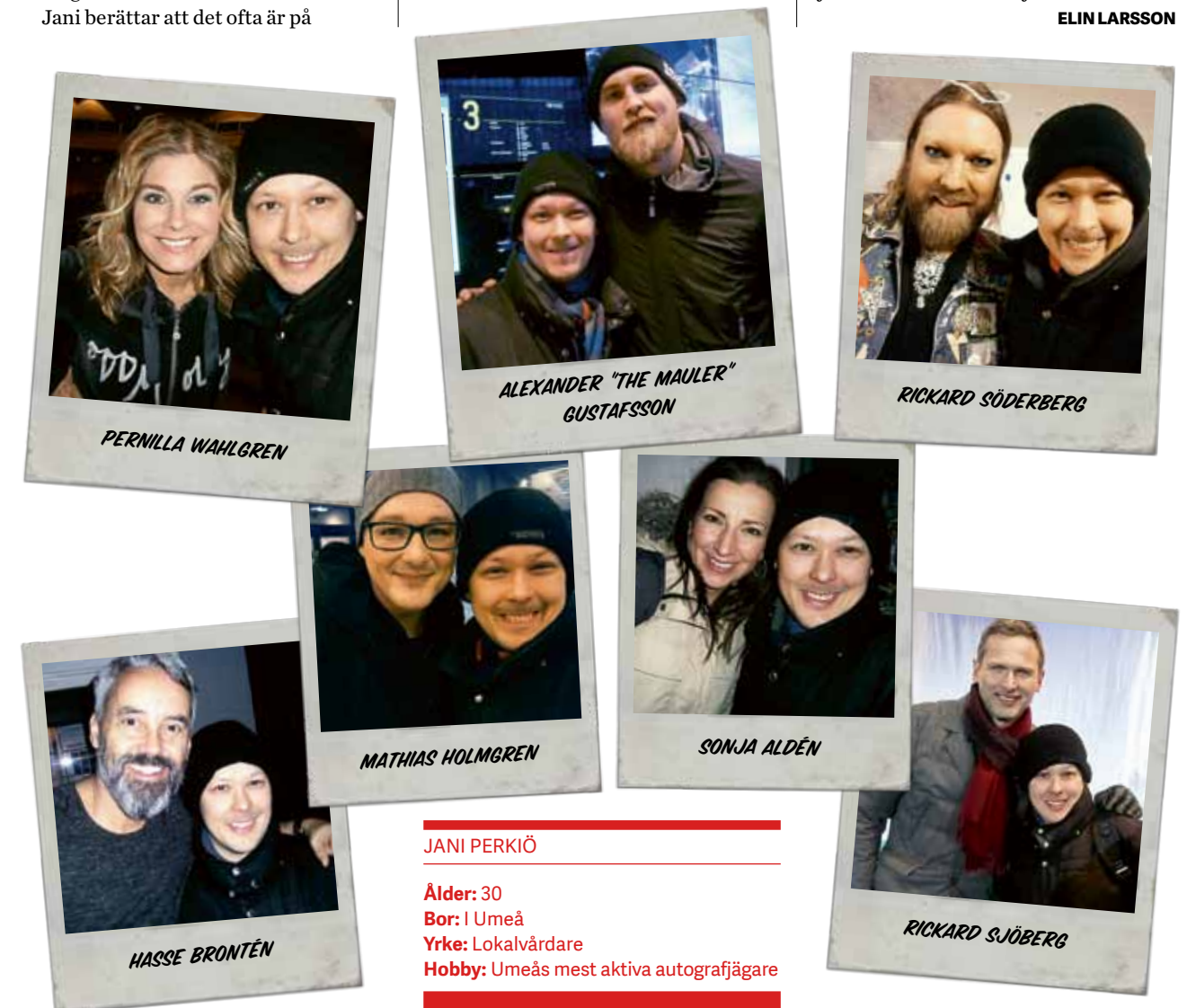
Sen vi sågs senast har han även träffat Guitar Shorty som besökte krogen Droskan i Umeå och den 10 december besökte Jani även

kampsportsgalan Battle of Botnia där han träffade MMA-fightern Alexander "The Mauler" Gustafsson och fick dennes autograf.

– Det var coolt, han var också trevlig.

Under december besökte Jani även Rickard Söderberg och Arja Saijonmaa när de uppträdde i Umeå med sin julkonsert En klassisk jul.

ELIN LARSSON

JANI PERKIÖ

Ålder: 30

Bor: I Umeå

Yrke: Lokalförare

Hobby: Umeås mest aktiva autografjägare

Vad gör jag nu?

Sommaren är över, hösten likaså. Motorcyklarna har vintrats vilket tyvärr sänker humöret något både hos mig och min gumma, som likt mig lever för hojsäsongen. Så vad gör jag nu?

Förr, då vi åkte och levde för de amerikanska bilarna, självklart mest bara Cadillacs, var säsongerna något längre. Eller egentligen höll säsongen då på året runt eftersom man aldrig riktigt vintrade bilarna. Visst, cabben fälldes inte ner vintertid, förutom på juldagen då traditionen i vår familj sen länge bestod av några varv nedcabbat på stan och sedan lite julbord på något av de alternativa julfirandena för de socialt utsatta människorna i Umeå. En höjdpunkt för både mig och barnen.

Men nu är tiden med tunga järnsläddar med vinkeljärn och krom förbi. Visserligen åker jag självklart amerikanskt med vinkeljärn nu också, en Victory 1731cc, baggermodell. Ett amerikanskt flaggskepp på två hjul, självklart vit som den vackraste hingsten. Mera likheter finns då den sparkas rätt bra då man vill iväg. Men som sagt. Nu står den och våra andra motorcyklar undanställda med varma filter över sig i garaget. Tankarna nu är såväl drömmar om sommaren och vad som då väntar som återblickar på det år som gått.

2016 innehöll för min del mycket roliga och viktiga händelser. Att jag mötte kärleken är en stor sak.

I motorkulturen brukar man normalt hellre öka i vikt, men då handlar det om maskiner och fordon, för egen del blev det att jag tappade 30 kg och det förändrade mycket för min hälsa. Jag insåg vad lycka är och att jag inte

kan misshandla den kropp jag nu fått. Som gumman sa en gång: "skulle du hålla dålig motorolja i din motorcykel?" Det fick mig att tänka till. MC:n får det bästa men mitt eget bränsle lägger jag ingen vikt alls vid. Bränsle som ska få mig att vara med på många mc-turer länge till och som ska ge mig möjligheten att se mina barnbarn växa upp. Jag måste ju lära dem hur man kör hoj!

Jag flyttade också och bytte ner mig. Inte till sämre boende utan till mindre. Jag har fem barn som nu blivit vuxna och skapat egna boenden och bara en tonårsknodd kvar hemma boende hos mig. Flytten blev starten på 2016 och såg till att mitt motorliv inte var så saknat. Sen kom våren tidigt, så väntan och längtan var inte så hemsk som den känns just nu. Vid skrivande stund har jag -26 grader utanför och planer på att fara ut och åka skoter. Den planen skjuts dock på framtiden då man ännu inte fått tillräcklig värme på de maskinerna för mig som numera förlorat så mycket fett att jag bara går omkring och fryser.

Värme ja. Jag måste ju berätta att jag varit på min livs resa utomlands. Dubai blev målet och anledningen – Dubai Motor festival 2017. En dröm jag aldrig trodde skulle genomföras. Mycket planering där solskyddsfaktor och badtofflor tog stor plats i planeringen. Mina icke-resvana tankar malde: vad ska de säga vid gränsen då en långhårig, tatuerad kille vill in i landet? Nu visade det sig att det inte var några problem. Servicekänslan var visserligen nere på noll men in kom vi, jag och gumman.

Däremot, vad jag inte riktigt hade

förstått om detta land var att de gör som de vill. Med allt!

Väl installerade visade det sig nämligen att Motorfestivalen var inställd. Utan att ha meddelat någon utanför landet om saken. Och vi var inte ensam att stå där med hakspetsen nere vid knäskålarna. Vi fick snabbt veta, av lokalborna, att man inte ska förvänas över hur man gör där, i Dubai.

Hyrbilen vi hyrt. Efter en dag i den trafiken lämnade jag tillbaka den. Jag är hyfsat bra på att köra och har aldrig varit rädd bakom ratten, tills den dag då jag landade i Dubai.

Jaja, nu var ju inte resan helt bortkastad. Vi hade nio underbara dagar i sol och värme. En värme som jag inte alls var van vid och vi badade i den egna poolen och utanför shejkens residens i Persiska viken.

Något som jag snabbt uppmärksammade var deras bilpark. Inte en äldre bil på gatorna. Bara det värsta som kan köpas för pengar. Stora SUV:ar, större än våra europeiska modeller och sen alla sportbilar. 14 000 bilplatser i parkeringshuset... Hundratusentals fattiga människor som servade den inhemska befolkningen och turisterna medan de själva levde i fattigdom. Jag skämdes och tömde våra fickor på pengar som blev dricks. Många gjorde vi glada så vårt dåliga samvete över att ha bidragit till mångas elände där borta stillades ändå en del.

Det finns mycket att säga om detta land och allt är absolut inte dåligt.

Åter till kylan och Sverige. Skoter och vinter hör ju ihop. För min del har det trots mitt breda motorintresse inte blivit så många skotrar. De vi haft har varit mest för barnens skull. De måste ju få träna på hur det är att lukta oljeblandad rök från sko till luva. För lukta det gjorde man med de äldre maskinerna. Skotrar idag är något som jag sakta närmar mig. Jag har fått äran att bli "Selected Driver" hos Polaris, främst för deras motorcyklar Victory och Indian men får nu också bekanta mig med såväl skotrar som resten av deras sortiment, såsom fyrhjulingar till exempel. Grymt kul och tillika en sysselsättning nu då allt annat frusit bort. Ja, jag skriver allt annat, för mc-åkandet betyder så mycket för oss.

Papper, penna och adhd-aktivitet håller mig igång vintertid också.

FOTO: BIG PAPA / PRIVAT

Projekt, stora som små rusar igenom skallen. The Blue Highway, som var en tidigare krönika, dyker upp hela tiden. Sommarstugan och vad jag vill med den. Motornyheter måste följas och delas hela tiden på min egen artikelsida BigPapa.se. Vintern, mörkret, kylan och allt annat elände som råder nu. Undrar vad jag gjort om jag inte haft allt detta på sidan om? Närmast planeras skotervisning för Polaris räkning uppe i stugan i den vackra byn Långbäcken. Så grymt kul att få göra detta samt lära mig om det och kanske kunna påverka dem att bygga skotrar med hytt och bra värme så även gubbar som jag kan åka ut på fjällsjöar och skogsturer.

MC-klubben. Den höll jag på glömma i farten, för fart är det nu med. Då jag skriver är det inte mycket som kan få mig att sluta. Börjar det brinna tror jag att jag brinner inne. Får jag inte skriva klart stycket kan jag bli smått tokig. Jag har grymt svårt att pausa och komma igång igen – som det är med det mesta jag tar för mig. Klubben var det ja, eller Nalta Eljest MC Garage som stället heter. Den tar också lite plats, om än mindre vintertid. Vi ses där varje måndag året runt. Fikar, ljuger och har allmänt trevligt med varandra. Och självklart står det alltid någon maskin där inne som man är med och lägger en hand på. Service och reparationer passar ju på vintern då man helst bara vill köra under sommarhalvåret.

Vad gör jag nu var ju frågeställningen från början. Nu då jag läser igenom vad jag skrivit inser jag att jag ju faktiskt har rätt fullt upp, även nu på vintern. Vintern kanske inte är så dum ändå, trots kylan, mörkret och allt annat elände. Hur hade mitt liv sett ut om inte vintern fanns och man fick en chans för återhämtning. Hjärtinfarkt? Alla fantastiska vigslar jag förrättat under året och då främst under hösten och förvintern, hur skulle jag hunnit med dem? Hade jag hunnit skriva krönikor?

Vintern är nog ändå rätt bra nu då jag synar den. Önskar bara den var varmare, ljusare och snöfri.

MIKAEL "BIG PAPA" BERGSTRÖM

WWW.BIGPAPA.SE

FOTO: HANNA RINDESKOG

På Balder finns flera världsdelar på menyn

Du och dina vänner är hungriga och bestämmer er för att gå ut och äta men vart går man? Du känner för hamburgare men en av vännerna skulle föredra tacos. Flickvännen och hennes kompis känner för sushi och en annan vän känner i och för sig för asiatiskt men inte alls sushi. På Restaurang Balder i Umeå kan ni alla få det ni vill.

För två och ett halvt år sedan tog Wannian Liu över Restaurang Balder i Umeå och sedan dess har restaurangen gått från en klassiskt västerländsk meny till att vara en av Umeås mest varierade.

– När vi tog över blandade vi in hela det asiatiska köket i menyn. Jag vill erbjuda kunderna en bredd eftersom jag tycker att det är bäst för kunden. Om man är ett sällskap på tio personer så är man kanske sugen på olika saker, här kan alla få det de vill ha, resonerar han.

För det större sällskapet eller för den som eventuellt vill hyra en lokal

finns även en festlokal som ligger i nära anslutning men avskilt från den övriga restaurangen. Förutom den västerländska menyn finns det nu även en sida vardera för det kinesiska och

det koreanska köket samt en sida för sushiutbudet. Varje dag serveras det förutom à la carte även lunch- och middagsbuffé som utöver två till tre västerländska rätter även innehåller mat från Kina, Japan, Korea, Indien och Thailand; därutöver finns dessutom en avdelning med en tacobuffé och ovanpå detta finns, för den som ännu inte är mätt, även en dessertdisk.

Hemmagjord tofu

Det var för 18 år sedan som Wannian flyttade hit från östra Kina för att lära sig språket.

– Jag hade släkt här men jag visste inte så mycket om Sverige, mer än att det var jättekallt, lite folk och mycket skog. Men jag trivs jättebra i Sverige, berättar han.

Efter ett tag träffade han sin blivande fru och gifte sig och började jobba med akupunktur vilket han fortfarande gör vid sidan om restaurangverksamheten. För två och ett halvt år sedan såg han dock att Balders var till salu och frågade

därför två kusiner som bott i Ungern där de jobbade som kockar om de ville ta över den här restaurangen tillsammans med honom och satsa på en blandad meny.

– De kom hit och tittade på restaurangen och tyckte att det verkade kul så då satsade vi.

Wannian berättar att det som utmärker det asiatiska köket varierar mycket beroende på vilket land man tittar på.

– Det är mycket kycklingrätter men jag tror att det är väldigt olika beroende på land. I Indien är det mest curry, i Thailand är det kokos som dominerar och i Kina använder de mycket soja, vitlök och ingefära men även en del vinäger och alkohol.

Han berättar om hur man i den kinesiska matkulturen börjar med att titta på maten innan man bestämmer sig för om man vill äta den.

– De tittar på färgerna och ser om maten är fin och ser fräsch ut så att de vill äta den, sen kommer de till smaken.

Men först och främst måste maten se bra ut.

Hans egen favorit på menyn är den hemmagjorda tofun med grönsaker som även är en av storsäljarna.

FAVORITERNA PÅ BALDER

De koreanska favoriterna:
Bulgogi – Strimlad entrecôte i traditionell marinad
Bibimbab – Entrecôte med marinerade grönsaker
De kinesiska favoriterna:
Guo Bao Kött – Fläskfilé, purjolök, peppar
Ma Po Tofu – Tofu med nötfärs
De västerländska favoriterna:
Chiliburgare
Black and White
Pepparstek
Plankstek

Buffén:
10.30-14.00 Lunchbuffé
14.00-21.00 (23.00 Fre/Lör) Tacobuffé
16.00-21.00 (23.00 Fre/Lör) Middagsbuffé

– Jag är inte riktigt vegan eller vegetarian men jag äter inte så mycket kött, jag äter i stort sett vegetariskt en gång om dagen. Sen är vår hemmagjorda tofu även väldigt nyttig och det är bra med grönsaker.

Han berättar om processen med att göra tofu och hur de börjar med att lägga sojaböner i blöt över natten.

– Sen tar man upp dem dagen efter och mosar dem och blandar i vetemjöl, därefter kokar man det i ugnen och tillsätter kryddor och när det kokat fördelar man det och låter vattnet rinna bort.

Variationen i buffén sträcker sig dock inte bara till en sällsam bredd, Wannian berättar även att de hela tiden strävar efter att utvecklas.

– Vi försöker göra vår meny bättre och bättre och lyssnar på våra kunder för att höra vad de gillar och vad de kanske tycker mindre om och försöker anpassa oss. Vi tar hela tiden in nya saker och testar nya rätter.

ELIN LARSSON

Ett teaterspöke med många berättelser

Envisa rykten gör gällande att det spökar på Sagateatern i Umeå och innan dörrarna slogs igen för sista gången tog vi mod till oss och begav oss till teatern för att undersöka saken: Är det sant som det är sagt att unga och oskyldiga spexare blivit skrämda från vettet när de vilat i logen under spexveckan?

TEXT: ELIN LARSSON FOTO: MARLENE HOLMGREN

Vi möts i entrén av skådespelaren Hans-Ola Stenlund som välkomnar oss in på teatern. Här har han sedan han flyttade till Umeå 1995 funnit sig till rätta och fått en naturlig arbetsplats för sitt repeterande såväl som uppträdande.

– Teaterföreningen har alltid låtit mig vara här när det stått tomt så det har blivit en naturlig plats för mig. Det har varit bra att ha en plats att gå till, säger Hans-Ola och slår sig till ro i en av fåtöljerna som står i foajén.

Från början kommer Hans-Ola dock från Skellefteå där han växte upp som adoptivbarn till familjen Stenlund.

– Min biologiska mor var ett av de finska krigsbarnen som kom till Sverige under andra världskriget, det kom ju mer än 72 000 barn, och hon kom till Skellefteå och var där i några år.

Efter kriget åkte hon tillbaka till staden Rahe i Finska Österbotten men det var så fattigt att hon efter ett tag återvände till Skellefteå för att arbeta som servitris.

– Och så blev hon på smällen. Då var hon bara 19 år och min biologiska far, som var 20, ville inte gifta sig så

då födde hon mig och när jag var nio månader adopterade hon bort mig till Gunnar och Alice Stenlund som blev mina föräldrar.

Han berättar sin historia väldigt sakligt och öppen hjärtigt men även om det inte märks någon smärta i hans berättelse tror han att det påverkat honom som person.

– Jo, det är klart att det gör. Det är så svårt att säga ”om det inte hade blivit så här, så...” men att man är adoptivbarn, det vet man ju och man tänker väldigt mycket på det, men det är inte någon sorg och smärta för mig. Jag fick ju så fina adoptivföräldrar så det kunde inte ha blivit bättre. I efterhand kan jag tänka att det var väl jättebra att det blev som det blev. För skulle hon som 19-årig ensamstående mor, i Finland 1955, ta hand om mig, hur hade det blivit? Det hade nog blivit värre tror jag.

I vuxen ålder har han rest till Rahe för att spåra sina rötter och han berättar att han försökt komma i kontakt med sin mor genom brev men inte fått några svar.

– Hon vill nog inte, jag kan tänka mig

att hon kanske bara skurit av den delen av sitt liv. Men däremot min biologiska far fick jag kontakt med och det blev bra, honom lärde jag känna. Men det var ju enklare, han bor i Skellefteå och dessutom ville han ha kontakt sen jag blivit vuxen.

Musikalisk barndom

I Skellefteå växte Hans-Ola upp i en arbetarfamilj där föräldrarna drev en liten matbutik och någon stor kulturfamilj tycker han inte att de var men det var ändå här som ett frö planterades.

– Det var ingen kultur så, men däremot var de väldigt duktiga på att läsa mycket för mig när jag var liten och mamma tyckte om att sjunga med mig. Hon hade bra röst så det var hon som fick mig att börja sjunga.

Själv började han även spela piano som 8-9-åring vilket i högstadiet ledde till att han började spela kyrkorgel.

– Då fick jag äntligen min utträdesbiljett från Skellefteå, kan man väl säga, för då insåg jag att jag kunde bli kyrkomusiker och söka en utbildning i Stockholm vilket jag gjorde och kom in på när jag var 17.

Han berättar att han som tonåring längtade bort från Skellefteå.

– Så var det verkligen. Nu tycker jag att Skellefteå är som en helt annan stad men i början av 70-talet, det var tråkigt, och sen var det det där att jag hade förstått att jag var böj och det var ju omöjligt i Skellefteå i början på 70-talet. Jag kände mig som ett ufo. Det fanns ju inga bögar på den tiden. Eller det är klart att de fanns men det är ju inte som nu när det finns kända människor och verkligen inte i Skellefteå.

Han berättar att han, även om han inte visste eller ens hade hört talas om det, hade en känsla av att det trots allt måste finnas andra homosexuella i Stockholm.

– Jag hade en bild av att det är en storstad, där måste det finnas andra som mig. Men det var ju inte så att jag visste att det fanns någonting som hette RFSL till exempel, fast det fanns det ju, fick jag veta senare. Man pratade ju knappt om homosexualitet. Det nämndes väl nån gång på sexualkunskapen som något vissa människor kunde drabbas av men det var otroligt marginellt. Nä, det måste bara ha varit en känsla av att där finns det väl, för där är de ju så många människor.

Flyttade till Stockholm

I Stockholm trivdes han bra och han beskriver det som att han fick en bra övergång från familjelivet i Skellefteå

” Högmässorna är tråkiga tycker jag. Det är ju en slags teaterform men en väldigt tråkig teaterform. Det är så torrt att det dammar och det var väl det jag tänkte – ska jag sitta här i 45 år?”

i och med att han kom in på en tvåårig kyrkomusikerlinje på Sköndalsinstitutet där man bodde i studentkorridorer med sina klasskamrater.

– Det blev aldrig så att jag hamnade i en andrahandslägenhet alldeles själv, utan det blev en väldigt mjuk övergång kan jag tycka och så hittade jag ganska snabbt till RFSL.

Efter ett tag tröttnade han dock på kyrkomusiken och bestämde sig för att lägga ner planerna.

– Jag hoppade av efter ett år, jag insåg på nåt vis att jag inte skulle orka leva mitt liv i kyrkan. Jag började vikariera i Stockholms kyrka för att tjäna extra pengar under min utbildning och då kände jag bara att jag tyckte att det var så fruktansvärt tråkigt i kyrkan. Musiken och körerna är jättefina men alla dessa gudstjänster och begravningar och vigslar och dop, jag tänkte att jag kan inte vara här resten av mitt liv, det går inte. Det är någonting med svenska kyrkan som är väldigt tråkigt, högmässorna är tråkiga tycker jag. Det är ju en slags teaterform men en väldigt tråkig teaterform. Det är så torrt att det dammar och det var väl det jag tänkte – ska jag sitta här i 45 år?

Vid sidan av musiken hade han drömt om teatern och när han nu bestämde sig för att hoppa av musikstudierna tog han tag i denna dröm.

– Tanken hade väl funnits länge, jag gillade att uppträda och var med i någon liten revy för amatörer. Men i Skellefteå var det ju väldigt långt till

teater när jag var barn. Jag tror inte ens det fanns studiecirkel man kunde gå, det var lite amatörsaker som gjordes ibland. Jag tror att det skulle ha setts som väldigt konstigt om jag, när jag gick i högstadiet, skulle börja säga ”jag ska bli skådespelare”. Det skulle vara att tro sig om förmer och göra sig märkvärdig. Jag tror inte att man fattade att det var ett yrke. Däremot kyrkomusiker, det var på riktigt, det väckte en väldig respekt inom släkten så alla tyckte nog att det var väldigt hemskt att jag hoppade av en så fin utbildning.

Han berättar att det var många i familjen som invände och tyckte att han skulle gå klart sin utbildning, om inte annat så bara för att ha något att falla tillbaka på om det skulle behövas.

– Däremot hade jag en jättebra mamma, hon var jättestark och tyckte att ”om han vill prova att bli skådespelare ska han få göra det. Punkt slut.” Hon tyckte väl ”så länge han vill saker är det väl bra. Det finns värre saker ungdomar kan ta sig för.” Hon förstod och hon var även öppen för att man får misslyckas, hon tyckte väl att ”då kan han gå tillbaka till kyrkomusiken igen om han vill.” Det hade hon ju rätt i.

Teater Aurora

Nu började han istället på Teaterstudion som var en tvåårig utbildning och där träffade han för första gången Hilda Hellwig som var lärare på utbildningen men som 1979 startade den fria teatergruppen Teater Aurora.

– Då fick jag jobb där och så var jag där i 14 år. Det var en jättebra teater, vi gjorde väldigt mycket experimentell teater.

Det som fick honom att stanna så länge menar han var just samarbetet med Hilda.

– Hon var en fantastisk regissör och konstnärlig ledare, jag trivdes så bra. Vi var en grupp som kom varandra väldigt nära, vi jobbade ju så mycket tillsammans att det blev som en familj på nåt sätt.

Men som i alla familjer var det inte alltid bara solsken. För Hans-Ola kom den tidens stora skräck, hiv, väldigt nära och han berättar om en diskussion som uppstod på teatern.

– En av de andra skådespelarna föreslog på allvar att: ”jag vill att Hans-Ola ska börja använda en egen toalett som han själv får städa” för att han var rädd

att bli hiv-smittad. Nu blev det inte så för Hilda satte ner foten och sa att ”vi kan inte börja med såna här nojor, i så fall får du sluta” så det var jättebra men det fanns en kaotisk rädsla i samhället.

I efterhand kan Hans-Ola, som själv inte har hiv, känna en viss förståelse för sin kollegas reaktion även om han är tacksam över att Hilda Hellwig tog honom i försvar.

– Folk var ju rädda, de visste inte vad det var. Man hade ingen aning så det är klart att det blev skräck, det är inte så konstigt. Idag är det ju något helt annat, nu är det snarare en kronisk sjukdom. Även om man måste medicinera hela sitt liv så är det inte dödligt och det smittar inte heller när man medicinerar. Men fortfarande är det en lite skamlig sjukdom. Det är som att det släpar efter att det spreds bland bögar som knullade ohämmat eller prostituerade och sprutnarkomaner och något av den stämpeln finns kvar.

Han berättar att de ännu var väldigt hemliga på RFSL:s lokal, Timmy, på Timmermansgatan dit han själv hittade ganska snart efter att han flyttat till Stockholm.

– Man måste tänka på att det här var alltså 1973 och Stockholm var inte heller någon jättebra gaystad då. Det var fortfarande, fram till 1979, sjukdomsstämpel på homosexualitet. Det innebar att om du blev avslöjad fick du en markering i dina papper att du led av en psykisk sjukdom vilket gjorde att du inte kunde få jobb som lärare till exempel. Det fanns flera yrken som du blev utestängd från så folk höll det väldigt hemligt.

Från ax till limpa

Allt detta i skuggan av teatern, på Teater Aurora gjorde man stora

föreställningar där det kunde vara 10 skådespelare på scen och steget var ganska långt till den berättarteater vi idag är mer vana att se Hans-Ola i och där han ofta är helt ensam på scen. En form han hittade först 1995 när han flyttat till Umeå.

– Vi la ner Teater Aurora 1994, det gick jättebra men det gick inte att få ekonomi i det. Vi spelade för utsålda hus men hade fortfarande skulder och då orkade inte folk längre.

Han berättar att han då var ganska trött på Stockholm och började känna att han ville tillbaka till Västerbotten och valet föll på Umeå.

– Man kan ju behöva byta miljö. När vi slutade med Teater Aurora gick Hilda till Stadsteatern och hon erbjöd sig att ta med mig men jag visste att då skulle jag gå där och spela småroller och till slut kanske få en huvudroll och det kändes inget lockande utan jag ville göra något helt annat.

I Umeå kände han Arne Berggren som då jobbade på Ögonblicksteatern och som erbjudit Hans-Ola att få komma och göra något hos dem.

– Det var nog inte så att jag hade tänkt att jag skulle flytta hit men jag ville komma närmre min pappa eftersom mamma dött 1991 och pappa var sjuk och då blev Umeå bra. Det var lättare att åka och hälsa på i Skellefteå härifrån än om jag skulle bo kvar i Stockholm. Så då tänkte jag att jag gör det här ett tag och sen trivdes jag så bra här och så började jag med berättarteater.

Hans första berättarföreställning blev ”Historien om Buddha” som spelades på Ögonblicksteatern och som hämtade inspiration från tiden på Teater Aurora.

– Jag hade regisserat en familjeföreställning som hette ”Siddharta”

VÄNNERNA OM HANS-OLA

”Mitt absolut bästa minne av Hans-Ola på scenen är när han var med i ”Blowjob” på den avantgardistiska teatern Teater Aurora. Jag blev så berörd av hans rollgestaltning att jag grät. Regissör och grundare av Aurora var Hilda Hellwig och eftersom vi var goda vänner såg jag Hans-Ola i flera uppsättningar på Teater Aurora.

Hans-Ola bemästrar gestaltandes konst på hög nivå. Dessutom är han en ordkonstnär och en mycket bra dramatiker. När jag började arbeta på Umeå Teaterförening var det naturligt att vi började umgås eftersom våra vägar hade korsat då Aurora var en av de bästa teatrarna och mycket konstnärligt intressant. Hans-Ola är en trofast vän som man både kan bråka med och ha intellektuellt utbyte av genom att diskutera konst och politik.”

Frida Holmgren, vän och före detta chef för Umeå Teaterförening

på Teater Aurora. Det var en finsk pjäs som handlade om Buddhas liv fram tills det att han blev Buddha och då tyckte jag att historien om den här prinsen som bestämmer sig för att bli tiggarmunk och går iväg från palatset var så spännande att jag ville göra en egen berättelse om det.

I föreställningen, som spelades 120 gånger, var Hans-Ola ensam på scen och spelade 17 roller.

– Jag räknade nån gång men ... roll och roll, några var ju bara tio sekunder men det var roligt.

I denna berättarform hittade Hans-Ola något som han fastnat för och som efter detta blivit det man kommit att förknippa honom med.

– Det jag tycker så mycket om med att själv skriva och spela är att man gör föreställningen från ax till limpa. Det blir så mycket hjärta i det. Det blir det ju när man jobbar som skådespelare också men det är ett annat jobb än när man får forma en berättelse. När det går bra är det väldigt tillfredsställande att ha gjort hela processen själv även om det är jobbigare också, naturligtvis, för det blir ju mer jobb. Först har man ett skrivjobb och sen ett skådisjobb men det är djupt tillfredsställande. Och så får man bestämma allting själv, icke att förglömma.

Lyfter fram människor

Ofta är det personporträtt han gör, något som kräver research och han berättar att en sådan researchperiod ofta inleds med att han går och funderar över en person och om han skulle kunna berätta dennes historia. Han beskriver det som att alla de personer han porträtterar, på ett eller annat sätt, kommer till honom snarare än att han letar reda på dem.

– Då börjar jag läsa på om dem och lära känna personen och till slut blir det som en bror. Jag skulle inte kunna berätta om vem som helst, jag måste kunna hitta dem som en själsfrände på något sätt. Alla de jag berättat om har varit mina vänner. Det finns så intressanta människor att berätta om. Jag gillar att lyfta fram människor. Då får man en ram. Sen väljer jag hur jag berättar om den personen, för människor kan man berätta om på oändligt många sätt och det är där jag kommer in.

Ibland blir det dock inte som man tänkt sig och ett sådant tillfälle var då Hans-Ola skrivit en föreställning om Warner Oland som köptes upp av Västerbottensteatern som dock inte lät sig nöjas utan lät skriva om den innan den till slut sattes upp.

– De ville att det skulle handla om rasism och det gjorde inte mitt manus så då skrev de om det. Och det hade de all rätt till, de hade köpt mitt manus, då får de ju göra vad de vill men jag tycker det var tråkigt, jag såg inte föreställningen. Jag tycker inte att Warner Olands liv handlade om rasism, det fanns en annan intressant berättelse.

Föreställningen och teatern fick hård kritik och Leif Larsson menar i VK (9 november 2015) att föreställningen aldrig skulle ha satts upp. Själv är Hans-Ola kluven till hanteringen.

– Jag hade ju gjort en berättelse om en konstnär som svek sig själv och gick under för det, men de ville göra en annan berättelse, de ville berätta om rasism och då blev det som det blev. Jag kan väl förstå, då blir det en berättelse av idag, men då kanske man skulle ha gjort en berättelse om det istället för att tvinga in Warner Oland i en rasistberättelse. Jag tycker att de gjort något taskigt mot Warner Oland som

hade enorm respekt för det här att han spelade kines. Han studerade kinesisk kultur, lärde sig kinesiska och fick kinesiska vänner. Att Hollywood var rasistiskt det vet vi ju, det är ju bara att titta på alla filmer där svarta bara får spela dumma tjänstefolk, men det är ett svek mot Warner för han mötte det där med väldig respekt och blev jättepopulär bland amerikanska kineser som älskade honom. Det var synd på så rara ärtor för Warner Olands berättelse är fin tycker jag. Men jag har ju kvar mitt manus, jag får väl sätta upp det nån gång.

Nära till publiken

En annan aspekt som gjort att han fastnat för berättarteatern är hur nära den kan komma publiken och han tycker att publiken, i bra berättarteater, kan få en egen roll i föreställningen.

– Jag är ju där som berättare snarare än skådespelare, jag tycker det är skönt, jag får väldigt mycket energi av att ta ögonkontakt med publiken. Det finns skådespelare som tycker att det är obehagligt, men jag tycker det är skönt. Det kommer väldigt nära sagoberättandet. Jag tänker att de förr satt i grottan vid lägerelden och så började någon berätta, det är väl teaterns ursprung på något vis, det finns en magi i det där. Det blir något aktivt för publiken genom att man berättar för dem och har ögonkontakt. Så är det inte i annan teater, då man jobbar med fiktion, då är ju publiken mer en åskådare.

Vi kommer in på föreställningen ”Livskraften” där mötet med publiken blev ännu närmre än vanligt. Projektet började med att Hans-Ola fick i uppdrag att intervju gamla människor på äldreboenden för att få dem att berätta om sina liv och under insamlandet av berättelserna kom Kulturnämnden med förslaget att det kanske skulle vara möjligt att göra en föreställning utifrån berättelserna. Resultatet blev en föreställning där Hans-Ola och Marianne Folkedotter turnerade runt tillsammans och spelade på mindre scener.

– Vi spelade den över 100 gånger. Den var rolig för vi spelade i bygdegårdar runt om i Västerbottens byar så vi hamnade i så fina sammanhang. Vi kunde spela i små lokaler och då blev det ofta så att vi spelade före-

” Jag får väldigt mycket energi av att ta ögonkontakt med publiken. Det finns skådespelare som tycker att det är obehagligt, men jag tycker det är skönt.

ställningen och så kunde de ha ordnat så att publiken och vi satt och åt en soppa eller fikade efteråt. Då fick vi höra så många andra berättelser som folk man satt med berättade, det var jätteroligt! På teatern träffar man ju så sällan publiken, man kan träffa dem ute på stan men det är inte så naturligt att publiken stannar kvar i foajén för att prata eller att man äter soppa ihop. Tyvärr, för det är jätteroligt.

Men även om det sällan bjuds på tillfälle att träffa publiken efteråt är det oftast små uppsättningar han gör.

– Jo, det är ingen jättelik produktionsapparat. Det är en ekonomisk fråga, ska du göra en föreställning med sex skådespelare och hel scenografi, då krävs det jättemycket pengar. Men sen tycker jag också att det är något väldigt skönt med det där minimalistiska och avskalade, det är som teater i sin ursprungsform, utan all överbyggnad som kan finnas. Berättarteatern är väldigt opretentiös, det är liksom ingen fiktion utan publiken sitter där, det är inte som pjäser där man spelar upp en fjärde vägg och låtsas som att publiken inte finns utan man tittar publiken i ögonen och jag är jag och du är du, sen kan jag låtsas vara någon annan för att berättelsen kräver det men i grunden är jag berättaren Hans-Ola.

Han tycker även att det är ett genomgående drag för teatern idag att produktionerna blir mindre jämfört med då han började med teater, något han däremot inte är lika positivt inställd till.

– Det är stor skillnad, allting handlar ju om pengar och hur man ska få saker att gå runt. När vi startade Aurora till exempel fanns det en helt annan inställning till experimenterande, hur vi fick pengar till det och hur studieförbunden gick in och hjälpte till. Det är smalare nu, om man tänker sig unga människor som nu ska starta en teatergrupp så är det oerhört mycket svårare idag än när vi började. Om du ser på utbudet här i Umeå så är det mycket enmansföreställningar, det kommer inte så ofta en ensemble på tolv personer och spelar Shakespeare. Det är ju mycket en ekonomisk fråga, teatrarna börjar producera mer och mer enmansföreställningar för det är hanterbart och det

vet man att man kan sälja till turnéerna. Det tycker jag kan vara lite tråkigt även om många av dem kan vara jätteduktiga men när det nästan bara blir sådana föreställningar är det lite tråkigt.

Nya projekt

Efter att han slutat på Ögonblicksteatern kom han att hitta en naturlig miljö på Sagateatern där han fick vara när det stod tomt och han blev till slut en så pass vanlig syn på teatern att han började kallas Sagaspöket av Teaterföreningen som höll lokalen.

– Vi började skämta om att jag var ett spöke på teatern och sen blev det så. Jag gillade det, jag tycker det är roligt att vara ett teaterspöke.

FÖRESTÄLLNINGAR
I URVAL

- Historien om Buddha
- Jacques – En föreställning om mannens kärlek
- Karl Gerhard – Lite gullregn över stan
- Tok Anders och Storbon
- Livskraften
- Det finska spöket
- Parvati och Shiva
- Små pärlor av Sylvain
- Snygg och galen på samma gång
- Herr Strindberg och jag

Men även om det mest är ett skämt säger ryktet att han en gång skrämt slag på en spexare, en annan vanlig syn på Sagateatern under dess glansdagar, och när vi frågar skrattar han gott.

– Jo, det stämmer, jag hade varit ute på krogen en kväll och skulle hämta något nere i logen på vägen hem och då låg det en kille och sov där. De jobbar ju så mycket här när de har spexvecka så han hade somnat i en soffa och så kom jag inklampande och skulle hämta mina papper eller vad det var, han blev jätterädd!

Nu har Hans-Ola dock slutat att spöka på teatern och är fullt upptagen med ett annat projekt. För första gången ska han nämligen göra ett porträtt av en kvinna. Den heliga Birgitta.

– Jag ska skriva om hennes liv i Rom, hon levde där i 24 år och dog där. Det är jätteroligt, jag har varit i Rom och gått i hennes fotspår och träffat systrarna och moder Teckla.

Han blir plötsligt väldigt engagerad och det märks att han brinner för den nya berättelsen som håller på att ta form. Den 7 oktober, på Den heliga Birgittas dag, är det premiär i Rom. Med på turnén följer även scenografen och ljussättaren Mikael Tannemyr och först därefter blir det Umeåpremiär.

– Jag är jättefascinerad av henne, hon var mycket mer spännande än vad jag trodde. Man har en bild av henne från skolan som en träskulptur och så vet man att hon var ett medeltida helgon men det hände jättemycket i Rom med den där damen. Hon var häftig. Stark och modig och säkert en satmara emel-

lanåt men hon hade en enorm kraft, hur hon höll på att härja med påvar, kungar och drottningar.

Han berättar att hon skrev 700 uppenbarelsen under sitt liv, något han själv inte tänker psykologisera utan lämnar till publiken att göra.

– Jag accepterar det faktum att hon fick uppenbarelsen. Hon hörde änglar och Jungfrun och Kristus tala och sen skrev hon ner det. Antingen var det så eller också var hon bara enormt kreativ men jag tror att hon trodde på det själv och det är viktigt, hon var inte så manipulerande att hon sa att nu talar Kristus till mig. Det skulle hon aldrig ha vågat, hon levde ändå på medeltiden, hon skulle ha dömt sig själv till helvetet.

Han har själv en gudstro och har inga problem att känna igen sig i Birgitta.

– Jo, jag tänker mig att änglar finns så för mig är det inte så konstigt att tänka att det kan komma en ängel och säga saker till en, så kan man ju känna ibland när kreativiteten är som bäst.

Själv brukar han träffa de han skriver om i drömmar, något han ser som ett gott tecken i processen.

HANS-OLA STENLUND

Gör: Skådespelare
Bor: Umeå
Kommer från: Skellefteå
Aktuell med: Repar just nu Jordens sista dygn på Profiteatern och har den 7 oktober premiär på sin nya föreställning om Den heliga Birgitta som har premiär i Rom.

– När man går och tänker så mycket på människor och fantiserar om dem så kommer de ju till slut i någon form: i ens dröm, eller man kan börja höra deras röst, jag har inte alls svårt att förstå vad som hände med Birgitta. Om man hela tiden sysselsätter sig med någon och dessutom även på ett omedvetet plan så är det klart att de människorna till slut börjar tala och det är ju bara häftigt. Jag brukar se det som ett gott tecken, då är man på rätt väg, då är kreativiteten igång.

Att han tidigare bara skrivit om män tror han beror på att det känts mer logiskt eftersom han själv är man.

– Jag tror också att det kan vara sådär, det vet jag från när jag började med Birgitta, att jag tänkte att folk skulle tycka att det är väl en kvinna som ska berätta om Birgitta, men det behöver det ju inte vara. Det är som jag tänker mig Sara Lidman till exempel, det har blivit en kvinnlig domän, det är lite synd för en man skulle ju lika gärna kunnat göra hennes texter. Det hade kunnat bli spännande, precis som det vore roligt om en kvinna gjorde en föreställning kring Strindberg. Det har nog hänt i större grad men det är inte så att kvinnor gått in i Strindberg som person vilket jag tror skulle kunna funka väldigt bra.

Han tycker att Birgitta givit mersmak inför att porträttera kvinnor men i nuläget har han inga specifika planer kring vilka kvinnor det skulle kunna bli frågan om i framtiden.

– Nä, nu har jag så nog av Birgitta, hon är en krävande kvinna. Det räcker med henne just nu.

Det sköna
mörkret

Kulturvinkelns Emelie Klein gör i det här numret en djupdykning i skräckromantiken som genre och vår fotograf Ronnie Berg låter kreativiteten flöda då han utforskar Low key-fotografering.

TEXT: EMELIE KLEIN FOTO: RONNIE BERG

Romantik, i den konsthistoriska bemärkelsen, har väldigt lite att göra med blommor på årsdagen utan är en idérörelse och konstnärlig epok som uppkom i slutet av 1700-talet i Europa.

Den rådande kulturella epoken innan romantiken var upplysningstiden, som hyllade och framhävde människans logiska observationer, teknologiska framsteg och rationella resonemang – romantiken var ett rungande ”nej!” till allt som upplysningen förespråkade. I den romantiska traditionen var det vild fantasi, otämjd natur och stormande känslor före tanke som man vurmade för. Idag utforskar vi de litterära varianter av romantik där fantasin tangerar mardröm, naturen är hotfull och de smäktande känslorna drivs över vassinnets kant: skräckromantiken.

Horace Walpoles The Castle of Otranto sägs ofta vara startskottet på skräckromantiken. När den gavs ut hävdade Walpole att det var ett äkta medeltida dokument, alltså historiskt istället för litterärt. Den blev mycket populär om än kritiserad, och kom att influera såväl skräckromantiken som utvecklingen av den moderna romanen. Här kan man återfinna en del av de mer ytliga kännetecknen för skräckromantik: dramatisk och teatral stämning; suggestiva och hotfulla miljöer såsom gamla gotiska slott (varför genren på engelska heter Gothic horror); damer i nöd och de omoraliska män som i ren besatthet åtrår dem; små inslag av något rysligt övernaturligt; en kärlekshistoria som överstiger allt förstånd (till skillnad från många klichéartade historier så har hjältinnan Matilda här förälskat sig i sin Theodor innan första ögonkastet!) och labyrinthisk prosa.

Den historiska skräckromantiken

känns kanske bäst igen av den moderna människan genom de böcker som mellan 50- och 70-talen skildrades i formen av skräckfilmer. Klassikerna Dracula, Frankenstein och The Phantom of the Opera tillhör dessa verk. Alla har gemensamt en ikonisk monstruös karaktär – säkerligen var detta en nyckel till framgång i filmmediet. Skräckromantik förutsätter inte sådana ikoniska monsterfigurer men inhyser en hel del av dem. Ofta rör det sig om en karaktär som nästan är mänsklig, och medan vissa filmatiseringar tenderar att sensationalisera de monstruösa dragen var det inom den skräckromantiska litteraturen mer attraktivt att använda sig av ett slags obehagligt mellanläge mellan vad vi uppfattar som mänskligt och vad vi uppfattar som monstruöst.

Skräckromantik leker överlag mycket med just att sammanfoga kontraster och bryta barriärer mellan koncept som innan kanske ansetts oförenliga. Ett monster är ofta antingen vanskapt i själen eller i anletet – sällan båda. Det finns något mörkt i det sköna, men också något skönt i det mörka. En annan välkänd klassiker – Dr. Jekyll and Mr. Hyde – sammanfogar ytterligheterna godhet och ondska i allra tydligaste klartext: I samma människa ryms både den godhjärtade Dr. Jekyll och den avskyvärde Mr. Hyde. Även mer subtila skildringar av samma idé finns i många skräckromantiska verk, i form av en protagonist som genom historien genomlider ett moraliskt förfall – de går från hjälte till skurk, ibland korrumperade av ett mystiskt naturligt väsen och ibland inte. Detta bejakande av mörkret i människan är ett starkt arvegods av skräckromantiken, som än idag bär

frukt i form av det krav på psykologisk komplexitet som dagens konsumenterna ofta har på berättelser.

Dock är inte ondska det enda en stackars godhjärtad protagonist kan korrumpas av i en skräckromantisk historia. Galenskap är också en möjlighet. När romantikens lovsång till människans känslor och subjektiva uppfattningar möter skräcken blir resultatet berättelser där skräcken inte bara består av miljön utan även av själva skräcken och paranoian som upplevs. Edgar Allan Poe är särskilt känd för detta, och tar man dennes The Raven som exempel kan man snabbt konstatera att det inte är så mycket den talande korpen som utgör skräcken som allt det den namnlösa protagonisten känner, tänker, minns och fruktar. Det är hans egen rädsla för sorg, skuld och död som driver honom sömnlös, inte ett fjäderfä.

Skräckromantik utnyttjar vår rädsla för det enda som vi aldrig kan fly – oss själva.

Idag är det få som vet vad skräckromantik är utanför litteraturvetarnas sfär. På diverse bibliotek har skräckromantik (felaktigt) börjat användas som benämning för genren paranormal romance, det vill säga kärlekshistorier som involverar fiktiva varelser, ofta vampyrer eller dylikt. Troligen kommer en del av förvirringen från att ordet ”romantik” idag kommit att bli synonymt med sensuell kärlek istället för den kulturvetenskapliga genren romantik. Dock kan man förstås påstå att paranormal romance som genre är ett arv från skräckromantiken, eftersom skräckromantiken ändå hade vissa drag av attraktion mellan monster och människa. Viss paranormal romance kan också gå in under skräckromantik,

men mycket paranormal romance använder sig av ”monster” som både är vackra och moraliskt slätstrukna, vilket innebär att det inte finns något element av skräck.

Fler genrer som har något att tacka skräckromantik för är psykologisk thriller och science fiction.

Psykologisk thriller har främst ärvt den paranoida och verklighetsförryckta protagonisten. Skräckromantiska exempel på denna företeelse är Nathaniel i *The Sandman* av E.T.A. Hoffmann, den ej namngivna berättaren i *The Raven* av Edgar Allan Poe, och Aubrey i *The Vampire* av John William Polidori (som dessutom krediteras som startskottet för vampyrlitteratur!).

Science fiction kan tyckas vara en märklig arvinge till skräckromantiken eftersom romantiken motsatte sig industrialisering och teknologisk innovation, men om den konventionella romantiken vände bort blicken spelade skräckromantiken istället på rädslan för ny teknik. Skräckromantik hade gärna med vilda spekulationer om teknologi men alltid i en ondskefull roll. Det mest kända exemplet är *Frankenstein* av Mary Shelley, men även *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* av Robert Louis Stevenson handlar om en mans

fåfänga och katastrofala försök att med vetenskapen leka gud, i det fallet Dr. Jekyll som framställer en drog som låter honom förvandlas till en annan människa när han behöver leva ut sin inre ondska.

Det är svårt att hitta renodlad skräckromantik i modern tid, när de flesta kännetecknen fått eget liv och gått nya vägar. Kanske är det närmaste vi kommer ett ytterst oväntat exempel, nämligen julkalendern *Mysteriet på Greveholm*.

Historien utspelar sig i ett hemsökt slott och berättelsen drivs fram av ett par naiva protagonister som trots omgivningens skepsis avslöjar fantastiska hemligheter, såsom en magisk prinsessa som fängslats i ett torn av en ond, försmådd greve. Målgruppen är ung och tonen komisk, men dess skräckromantiska särdrag kan för den sakens skull inte avfärdas.

Det faktum att *Mysteriet på Greveholm* dessutom av många anses vara den bästa julkalendern genom tiderna innebär att skräckromantikens litterära gruva ej är uttömd utan fortfarande gömmer dyrbara juveler för moderna författare att gräva fram. Skräckromantiken är inte död – dess ande vakar för evigt över oss...

SKRÄCKROMANTISKA LÄSTIPS

The Sandman av E.T.A. Hoffmann – denna berättelse är tack vare sin novellform relativt lättläst i jämförelse med de tyngre volymerna och en utmärkt ”introduktion” till genren.

The Castle of Otranto av Horace Walpole – anses vara början på skräckromantiken. Läser man den får man en god bild av hur skräckromantiken startade.

The Mysteries of Udolpho av Ann Radcliffe – representerar en särskild inriktning av skräckromantik som till skillnad från de andra inte har med faktiska övernaturliga fenomen, utan allt spökligt har sin naturliga förklaring.

The Monk av Matthew Gregory Lewis – dekadensen och perversionen, som skräckromantik i högre grad än andra samtida genrer vågade skildra, är total och tydlig i denna roman om en omoralisk präst.

Nightmare Abbey av Thomas Love Peacock – ibland lär man bäst känna en genre genom dess parodier och *Nightmare Abbey* är en utmärkt sådan.

De Mörka Labyrinterna av Mattias Fyhr – en avhandling i gotisk litteratur som kopplar de gamla klassikerna till nutida fenomen.

Fjärilarnas stad

I staden Vegatropolis är det ytan och rikedomen som räknas men vad händer när två myror tar sig in i fjärilarnas stad? Jo, hela den där vackert skimrande ytan börjar förlora sin glans och krackelera.

Kryddat av SciFi i form av artificiella människor, kroppsteknik, en dystopisk värld som delats upp i utmarker och världsstäder, spänning och romantik är detta i korthet storyn för boken *Fjärilarnas stad*. Vi möter vännerna Vega och Maxim som vägrar acceptera sitt öde som ”myror” (fattiga och därmed förpassade till utmarken) och som därför, trots förbudet, tar sig in till staden Vegatropolis där de festar med ”Fjärilarna” (den rika stadsbefolkningen) och Hovet – AAI-människorna (Avancerad Artificiell Intelligens). Men när Vega kidnappas börjar en smutsig hemlighet att avslöjas och ungdomarna dras in i ett äventyr som kommer att förändra allt.

Trots att boken i stor mån förhåller sig till det extremt ytliga är det en komplex berättelse som förutom att den spänner över flera genrer dessutom tar upp en rad olika teman och paralleller till både dagens verklighet och historien. Med detta i åtanke är det smält sensationellt att författaren Ingrid

Remvall dessutom lyckas undvika att bli spretig.

Det jag framförallt gillar med boken är hur Remvall lyckas ställa saker och ting emot varandra. Parallellen mellan Hovet och dagens dokusåpa-kändisar känns tydlig och även om ytligheten här är uppskruvad till maxvolym är det inte svårt att känna igen sig. Det är dock en ytlighet som ställs mot det lilla och till synes oansenliga som tack vare sin berättelse och historia kan få ett plastplektrum att bli det mest betydelsefulla man har.

Även i bokens klassperspektiv finns en parallell till den verklighet vi lever i och det är här vi också får en historisk aspekt. Lite väl skrivet på näsan blir det förvisso när bokens klassamhälle

FJÄRILARNAS STAD

Författare: Ingrid Remvall
Uppläsare: Viktoria Flodström
Musik: Kari Berg
Genre: Ungdom, SciFi, Dystopi, Romantik, Cyberpunk, Thriller
Förlag: Affront förlag (Boken) / World Audio Publishing (Ljudboken)
Aktuell: Ljudboken är även nominerad till Stora ljudbokspriset

jämförs med verklighetens slaveri och kolonialisering men det finns en viktig poäng i detta också. Nämligen den snygga kommentaren om vår oförmåga att lära av historien och se att vi idag gör samma fel som då och att vår syn förändras först då vi är beredda att mötas i ömsesidig respekt för varandra. En kommentar som även går att applicera på dagens flykting- och tiggeridebatt.

Ibland känns boken frustrerande ytlig men efter ett tag inser jag att det är samma sak som då man till en början känner avsmak eller motstånd gentemot en riktigt bra skådespelare i en osympatisk karaktär innan man inser att det är just detta som är poängen. Något som för övrigt alltid gör mig lika imponerad för det är då verket verkligen lyckats med sitt åtagande och efter att ha lyssnat klart på boken inser jag att den lämnat mig med en massa tankar som är värda att ta med sig. Det ska väl dessutom påpekas att det är en ungdomsbok och det är en ganska ytlig ålder även om ingen ungdom någonsin skulle erkänna det. Så till eventuellt förorättade ungdomar, det är lugnt, du är inte ytlig men erkänn att det där andra gänget på skolan är det...? Just det.

ELIN LARSSON

Kulturskymning och verksamhetsdöd

Efter mitt besök i Stockholm (som ni finner i föregående nummer av denna tidning) måste jag säga att jag fått blodad tand för det där med att infiltrera maktens korridorer. När det sedan uppdagades att Umeå Kommun skulle riva upp och göra om hela sin budget rotade jag fram en halvstilig kostym och ansade kalufsen till en välpolerad flint. Med fem gitarrer i famnen blev jag insläppt i konferensrummet på Politikerhuset i Umeå och kunde så undersöka saken närmare på ett möte som hölls bakom lyckta dörrar under deras super-hemliga julfest.

Mötet inleddes med ett minst sagt intressant och anrikt förfarande. Två tjänstepersoner rullade tyst in en tredje på ett hjul. Den som har denna traditionella form av rådbråkning färskt i minnet behöver föga någon ytterligare beskrivning och kan hoppa över detta stycke. För er som inte bekantat er med onödigt morbida kuriositeter erbjuder jag en djupare förklaring: denna tjänsteperson hade händer och fötter bundna till ytterkanten av ett gigantiskt hjul, med vissa av lemmarna inflätade mellan ekrarna. Lite grann som Jesus på korset, fast på ett hjul. Hjulfäst alltså.

På detta förlagade och kränkande vis blev alltså tjänstepersonen inföst i

rummet. Det visade sig att den hjulfästa Anders Hansson stod anklagad som ensam syndabock för att Umeå inte blev utnämnd till Europas miljöhuvudstad år 2018. Den titeln hade nämligen den nederländska staden Nijmegen norpat till sig. Juryn hade berömt deras cykelinfrastruktur och avfallshandling som särskilda önskvärda kvaliteter. Att Anders Hansson under jurybesöket hade kastat ett bananskal som förorsakade en seriekrock för cyklarna bakom honom talade då inte till hans fördel under utvärderingsmötet för miljöstatsningen...

Anders Hansson benådades efter att samtliga ledamöter fått kasta halva kommunens tomatbudget på honom (som han förstås fick städa upp) men tvingades under hela mötet bära en

handgjord dumstrut med texten #mariokarthuvudstad2017 som en påminnelse om frukten av hans gärningar. Mötet kunde gå vidare och efter ett par tråkiga formaliapunkter dök det upp något spännande, och tydligen även mötets höjdpunkt för samtliga: planerna om nästa huvudstadssatsning.

”Får det inte vara nog med alla dessa huvudstadsutmärkelser?” klagade en ledamot. Och en till. Ett par stycken, faktiskt.

Någon annan invände: ”Vi måste åtminstone vara fler huvudstäder än Stockholm är innan vi är nöjda!”

”Tystnad!” röt mötesordförande. Jag kände inte igen hennes ansikte, varken från VK eller den där facebooksidan med paintbegåvade kulturchefer. I och för sig hade jag nog ändå haft svårt att känna igen henne om hon så var min egen mor, då hennes ansikte var höljt i skuggor kastade av den mörka kåpan hon bar. När jag nu tänker efter var det något skuggmässigt med rösten också, om man får vara så poetisk och vag. Nästan som om hon inte var från denna värld. När salen nått den slags tystnad där man hör en nål falla till marken fortsatte hon:

”Vare sig vi gillar huvudstadsutmärkelser eller ej så har dessa projekt visat

sig mest effektiva för Kulturskymningens framfart. Nå. Vilka idéer till huvudstadsutmärkelser har era simpla sinnen frambringat?”

En hel del tankar och förslag lades fram inför mötesordförande. Min personliga favorit var Ombyggnadshuvudstad. Varje förslag fick frågan: ”Vad kommer det att kosta?” Ju högre summor, desto bredare spred sig mötesordförandes kolsvarta läppar i ett leende. Någon stackars sate råkade yppa ”kostnadseffektiv lösning” och hamnade på hjulet. Till slut fastslogs att alla politiker tillsammans skulle göra en kraftanstängning för att säkra titeln ”Europas Transparenhuvudstad 2017”. Det handlar dock inte om någon form av öppen, tillitsfull kommunikation med medborgarna utan om att samtliga byggnader i staden ska byggas om för att bestå till 90 procent av fönster. Förslaget uppfyllde visserligen mötesordförandes maniska törst för pengaslöseri, men den monetära aspekten var inte det som fick ögonen att upprymt glänsa som rubiner i skuggan av hennes huva.

”Utmärkt. I den enformiga och iakttagande miljön kan ingen konstnärlig gnista finna syre. Med Transparenhuvudstad 2017 kan vi äntligen ta död på den spontana kulturverksamheten.”

Här kunde jag inte annat än att stanna upp och tänka över vad jag just hört. Var det verkligen det som sades? Alla andra lämnades oberörda och var just på vippen att ta upp nästa punkt, så jag tvingades tänka snabbt. Jag tog en enorm risk – allt för avslöjandet! ”Ursäkta, jag har glömt, varför ville vi döda gräsrotskulturen?”

Jag hamnade på hjulet. En väntad konsekvens, men icke en oavlönad sådan eftersom mötesordförande ändå nedlät sig att upprepa det som tydligen alla trots allt inte visste. ”Verksamhetsdöden, fäniga patask! Vårat livsöde! Vårat heliga kall! Kulturskymningens slutgiltiga ändamål. När klockorna ringer in 2020 måste hela Umeås kulturliv vara i graven, och när vi eliminerat gräsrotterna kommer resten av verksamheterna vara inom vår makt att lägga ner lagom i tid till välkommandet av Förfallets Härskare.”

Attans! Religiösa deteriorationister har tagit makten över Umeå!

Det uppdagades till slut att jag inte hörde hemma där. Mötesordföranden och hennes hejdukar blev först rasande, men konstaterade sedan med tunga suckar att det var helt i enlighet med Förfallets Härskares plan att även deras säkerhet blivit sämre och sämre med åren, så de släppte mig fri.

Jag kunde dock inte låta dem gå så enkelt... det visade sig att detta var ett högst inofficiellt och hemligt möte. Det faktiska politiska mötet skulle hållas efter detta, och beslutet som tagits nu skulle sätta agendan. En tjänsteperson skulle informera nästa mötesordförande om planen för årets budget. Jag föreslog då att beslutet kunde sammanfattas med ”Mer verksamhetsdöd!” och fick igenom min formulering. Sedan rusade jag i förväg, letade upp nästa mötesordförande och skrek honom i båda öronen innan jag flydde som en fladdermus ur helvetet.

I skrivande stund kan jag bekräfta att min plan lyckades. I kommunens budget har skärningar inte gjorts för kulturföreningar och gräsrotsverksamhet – tvärtom har anslagen ökat för vissa, trots pessimistiska spekulationer från alla håll.

Vad hade jag då gjort? Inte mer än att se till så ”mer verksamhetsdöd” i ett par söndertrasade öron lätt kunde misstolkas som ”mer verksamhetsstöd”. Varsågod, Umeå.

**ER MÖRKRETS MUSKETÖR
D'ARTAGNAN**

Vänligen notera: Denna artikel är satir och personerna och händelserna är påhittade.

Ann-Catrines tankar
 "Här är ett mer klassiskt blomster-
 stilleben. Du har rosen som är en
 mångtydig symbol, den kan betyda allt
 möjligt. Här har fotografen valt att fo-
 kusera på blomman och bladen och inte
 på vasen med glaset och vattnet vilket
 en tidigare tradition kanske hade målat
 lika klart eftersom det är en del av
 mästerskapet men här har man skapat
 en annan spänning med att sätta fokus
 och skapa rummet på ett annat sätt,
 det är också intressant."

FOTO: BERNT LUNDQVIST

Stilleben

En stillbild av livets gång

Kulturvinkelns fotografer Marlene Holmgren och Bernt Lundqvist gör en djupdykning och utforskar stilleben som konstform. Vi intervjuar Ann-Catrine Eriksson, lektor för konst- och bildvetenskap vid Umeå Universitet, för att få en inblick i motivområdet och höra vad hon säger om våra tolkningar.

Nästan så långt tillbaka man kan se har man inom den västerländska konsten kunnat hitta stilleben och i Kulturvinkeln pratar vi i detta nummer därför med Ann-Catrine Eriksson, lektor för konst- och bildvetenskap vid Umeå Universitet, om detta i hennes tycke något underskattade motivområde.

– Tittar man på de antika egyptierna så gör de kanske inte rena stilleben men det finns med i deras motivval, så det har funnits nästan så länge man kan minnas.

Även när det gäller det antika Grekland och Rom kan man hitta stilleben och precis som i det antika Egypten handlade det då ofta om offergåvor som lämnades i templen, berättar Ann-Catrine.

– Oftast var det gåvor i materiell form, alltså vin, mat eller vad det nu var man ville offra till gudarna i fråga men det är också här vi kan se de första samlingarna av konst för man kunde också ge bort ett stilleben som porträtterade de föremål man ville ge till gudarna. De finns med i skulptursamlingar där man förärrar gudarna med de här konstverken.

Ann-Catrine Eriksson

Men det var inte bara som en gåva till gudarna man gav bort stilleben, i den romerska antiken kunde man även ge bort en tavla till de man besökte.

– Om man hälsade på någon kunde man ta med sig mat. Mat har ju alltid varit en bristvara, det är bara i nutid som det inte är det. Men det var också en statussymbol att ge bort en tavla med det här vinet och frukten, brödet och oliverna eller vad det nu var man hade med. Så stilleben har funnits med väldigt länge, eller vår önskan att gestalta en måltid eller föremål så verklighetstroget som möjligt.

Stilla liv

Ordet stilleben kommer från tyskan och betyder "stilla liv" eller "dött liv" och vad det handlar om är just att av-

bilda arrangerade föremål så verklig-
 hetstroget som möjligt.

– Ofta är det även olika typer av material man avbildar för att visa på en bred kunskap. Det finns stilleben med instrument eller med klockor och då lägger man som betraktare in ljud och att det finns en tid.

I enstaka fall kan även djur före-
 komma och är det inte insekter som kan ses som en naturlig del av motivet får de ofta symbolisera ett störningsmoment.

– Du har insekterna på blommorna som inte bara förstör utan som även hänger ihop med en linnéansk tanke. Det blir också ett möte mellan det levande och det döda. Katten är ett ganska vanligt djur för den är lite opålitlig och gör som den vill, den har en egen vilja. Även papegojor kan vara med och störa bilden. De är ju exotiska och vackra men kan också vara lynniga på olika sätt. De kan låta förfärligt till skillnad från kanariefåglarna. Djuren kan föra in någonting i den här relationen mellan föremålen och rubba balansen och vara en bra störning i ordningen. Det blir en påminnelse om osäkerheten som finns i våra liv, vi ska inte tro att vi har ordning och reda på allting.

Ann-Catrines tankar

"Det är ju en form av motiv med allt i ett, vad häftigt. Glaset är ju en ursprungsidé som ofta är med just på grund av att det är betydelsefullt med ljuset som bryter genom kristallglaset. Sen har man här placerat en bläckfisk i glaset så det är ju att vända perspektiven i ett stilleben."

Som stillebenmålare är det viktigt att visa på en stor materialkänedom och det är därför vanligt att man ser en variation i materialen hos de föremål som avbildas och när stilleben, under 1600-talet, fick en stor renässans i Holland var glas ett återkommande material som dök upp i motiven.

– Ofta var det klarglas, som man börjat kunna framställa då, som man försökte måla för det är ju bland det svåraste att gestalta, någonting som inte syns, men ljusets brytning och vätskan i glaset kan vara viktiga aspekter i motivet.

Under 1600-talets Holland växte sig den kalvinistiska kyrkan stark och kyrkorummens estetik blev mer sparsmakad.

– Den kalvinistiska kyrkan är väldigt ren. Det är arkitekturen som syns, det finns inte så mycket målningar utan det som finns är ett altare och ett krucifix men i övrigt är det arkitekturen, ljuset och rymden. Men andligheten och religiositeten finns ju kvar och man gör självklart religiösa andaktsbilder för hemmabruk men det finns även ett annat andligt behov där bland annat stilleben finns med, säger Ann-Catrine.

Det som avbildas är både mat och gudagävor men även blomsterstilleben där man ser allt från knoppen till den vissnade blomman.

– Du får in en livscykel i motiven. Man kan se ett moment som kallas ”Memento mori”, ”Minns att du ska dö”. Just det här med förgängelse tillsammans med det nytuslagna eller det fräscha, ”Vanitas” är också ett begrepp man använder kring förgängelse. Så de här motiven innehåller även en möjlighet att föra en slags andlig reflektion

över livets förgänglighet men också livets skönhet.

Med den kalvinistiska kyrkan följde även ett förbud mot rikedom vilket medförde att motiven blev mer återhållsamma.

– Men man kan ju visa rikedom på många olika sätt. Materialval i klädsel eller jättefina spetsar till exempel. Det gör att konstnärerna blir väldigt duktiga på stoffmåleri, alltså materialmåleri. Rikedom kan också visa sig i sådana här stilleben med exotiska frukter, Holland är ju en stor handelsnation och en stormakt, så genom dessa motiv kan man visa på en rikedom som är väldigt materiell mitt i det andliga.

Under 1600-talet växer det även fram

en grupp konstnärer i Holland med bland annat Clara Peeters, som är en av de stora konstnärerna inom stilleben.

– Hon gör först väldigt polykroma motiv men blir mer och mer avskalad så man kan få ett motiv i samma färgskala, vilket också är ett sätt att visa exklusivitet genom att ändå få det spännande. Hon har bland annat ett motiv med gula citroner och dovt gröna oliver mot brun bakgrund.

Den kalvinistiska kyrkan var även en del av förklaringen till att stilleben kom att bli den första stora konsthandeln på öppen marknad eftersom det inte längre fanns några stora uppköpare.

– Kyrkan köper ju inte in något till exempel så man börjar göra konst i mer

FOTO: MARLENE HOLMGREN

behändiga format, folk köper det på öppen marknad och det börjar finnas en konsthandel som kanske mer påminner om den vi har idag. Det är inte bara stilleben men man väljer ju att göra sådant som är populärt och som folk förstår och däri ingår stilleben.

Passande för kvinnor

Men även om stilleben har sin höjdpunkt under 1600-talet följer det med in i modernismen, något Ann-Catrine bland annat tror beror på tacksamheten i att arbeta med stilleben.

– Ska du måla ett porträtt eller en modell måste du anställa någon. Frukt finns alltid och det går alltid att skapa spänning med ljuset, färgskala och så

vidare. Det är ett väldigt enkelt och tåligt motiv, det behöver inte ta rast. Så för konstnärer har det alltid varit ett bekvämt motiv. Det kan anses enkelt av en del men det funkar i många sammanhang och som konsthistoriker är det intressant eftersom det går att avläsa en tid och historier i det.

Hon berättar om hur det på 70-talet dök upp stilleben med Kalles Kaviar och hur det under 40-talet gick om-kring konstnasare och målade stilleben på pastost.

– De målade blomstermotiv, en del är väldigt fina, och de har hållit väldigt bra eftersom de målade så tjockt med färg. De finns fortfarande överallt men det var en grej som var jätteinne på

Ann-Catrines tankar

"Den här bilden klarar sig bättre på egen hand jämfört med den första bilden men tillsammans visar de ju även på en rörelse i detta stilla sammanhang och en frigörelse."

40-talet så det säger väldigt mycket om sin samtid, det går att utläsa väldigt mycket om tiden det är målat i. Vad är det som är viktigt att lyfta fram, är det status eller vardag, är det formen eller är det något man faktiskt vill lyfta och berätta en historia om?

Stilleben har även fått en stabil och naturlig plats inom konstakademien som också växer fram under 1600-talet.

– Först får man måla av skulpturer och klossar, man jobbar med ganska enkla former så att man lär sig teknik, skugga, ljus och att framställa kroppar av olika slag. Men innan man går till levande modell, som ju är det högsta och som på den tiden var förbehållet män, får man måla stilleben för att lära sig hantera färg och kunna måla de här föremålen så verklighetstroget som möjligt.

För kvinnorna dröjer det till 1800-talet innan de överhuvudtaget får komma in på konstakademien och länge ansågs stilleben vara särskilt lämpligt för just kvinnor.

– De kunde ju hålla på med det här dekorativa menade man. När det gäller nakenmåleri och historiemåleri som var det högsta, ”man måste kunna måla trådlöst för att måla tidlöst” var idén, så var det förbehållet männen. Kvinnor kunde inte måla nakna män, de kunde inte ens måla nakna kvinnor. Tjurar gick bra, djur gick bra. Men framför allt stilleben och porträtt. Porträtt har att göra med den psykologiska kunskapen vi kvinnor anses ha, vi är bra på relationer.

Oändliga variationer

Även om storhetstiden var 1600-talets Holland tror Ann-Catrine att

Ann-Catrines tankar

"Här har du naturligtvis hotet i katten. Det skapar ju dels en spänning eftersom du får en varelse bland föremålen, nu är ju bläckfisken förvisso också en varelse men det är mer oklart om den lever eller om den blivit livsmedel. När man ser den så ser man ju snarare livsmedlet men när katten kommer in så blir det något annat. Det gör ju att det blir en osäkerhet."

FOTO: MARLENE HOLMGREN

Ann-Catrines tankar

"Jag ser det här som en tydlig parafras eller referens till den klassiska stilen i Holland. Med den här artist booken får du även ett konstverk i konstverket. Den gör också att det blir speglingar åt alla håll i och med att motivet speglar sig mot bordsytan. Spännande."

FOTO: BERNT LUNDQVIST

stilleben fortfarande har sin plats i våra hjärtan.

– Det är ju ingenting som behandlas i mitt ämne särskilt mycket eller som recenseras men det finns en folklig förankring och det finns konstnärer som gör något utav det. Men framförallt är det en jätteviktig och bra grund för konstnärer och fotografer och på det sättet lever det verkligen kvar. På 1600-talet var det ju ett uppskattat motiv, memento mori finns kanske inte kvar längre, idag är det mer en kommentar till vår konsumtion eller också handlar det om att vi gillar blomstermotiv.

Men hon tror också att alla kan hitta något att gilla i stilen eftersom det är ett motivområde med oändliga variationsmöjligheter.

– Jag tror att många kan känna en nostalgi över minnen som väcks av föremål, men det kan handla om allt från att samla gamla föremål till moderna saker och allt däremellan. I inredningstidningar har man ju fotografier av bordsdekorationer som i någon mening skulle kunna ses som stilleben.

Vi gör ju nästan den typen av sammanställningar i vår inredning också. Det är bara det att vi inte skär ut det och plockar det ur sitt sammanhang men jag tror att den här typen av mönster engagerar oss. Det är saker som säger något om sin tid vare sig de är nya eller antika.

Och för henne själv är det rebusen som hon ibland kan hitta i motiven som ger stilleben sin tjusning.

– Du kan skapa rebusar, du kan fokusera på ljus och mörker, du kan fokusera på hur du gestaltar materialet

– om det är exakt mimetiskt eller om de väljer att uttrycka sig mer med konsten för konstens skull genom pensel-dragen – att visa sitt uttryck. Vad är det man lyfter fram i de här föremålen? Vad är det man anser är karaktäristiskt i en vas? Man ska inte se ner på det här området, det är lätt att man gör det, det handlar ju om vår föreställning om konsten som funktion – att den inte bara ska avbilda något rakt av – men det kanske inte stilleben gör heller.

ELIN LARSSON

EXEMPEL PÅ KONSTNÄRER

I och med att stilleben funnits i alla tider är det svårt att hitta ett ikoniskt verk men stora konstnärer inom stilleben är:

- VERA NILSSON och SIGRID HJERTÉN som båda blandar utsiktssbilder från ett fönster med stilleben.
- HELENE SCHJERFBECK har ett motiv av en skål med citroner som ofta reproduceras.
- Bland holländarna utmärker sig bland annat CLARA PEETERS och RACHEL RUYSCH som var verksam vid sekelskiftet 1700.
- – Hon är fortfarande väldigt exklusiv och går till väldigt höga priser. Det är sånt här måleri som du kan stå hur nära som helst och verkligen se detaljerna i blommor och insekterna som hör till, berättar Ann-Catrine.
- Även KARL ISAKSSON gör fantastiska stilleben.

En cynisk start på året

I ytterligare en lånad tradition, importerad från Amörrkat och enligt påståenden gjord populär av Benjamin Franklin, den där snubben med blixterna och drakflygningen, så är det nu dags att lova en massa saker som vi vare sig har direkta planer eller självdisciplinen att hålla. Med andra ord så är det dags för nyårslöften och ”nytt år, ny start, nytt jag”-cirkusen. Gym och hälsobutiker gnuggar händerna som Mr. Burns från ”The Simpsons”, von Pluring eller Krösus Sork.

Framgår min åsikt tillräckligt tydligt nu? Bra, då fortsätter vi.

Varje år äter vi sjuka mängder godis, socker och fet mat från mitten på december till det magiska klockslaget då hela världen förändras och vi med fem till femton extra kilo som ni inte fattar var de kommer ifrån (ännu en gång) svär dyrt och heligt att: ”Det här året ska jag motionera och äta nyttigt”. Eller okej, NI, jag kan gömma mig bakom en metrev.

Alternativt öppnas ögonen någon gång runt tredje januari då ni, med rester av en champagne- och jägerbaksmälla fortfarande bultande bakom pannbenet, hostar upp en halv lunga tillsammans med det där hektot tjära från de fem cigarrerna som bara MÅSTE rökas på nyår för att inför gud och allmänheten lova att sluta röka och dricka.

En rätt så enkel analys visar däremot att den dummaste tiden på året att börja träna är i januari, bara några sekunders tanke och en titt ut genom fönstret förklarar varför – det är fan vinter! Det är inte bara vinter utan ofta även den kallaste delen av vintern vilket betyder att bara för att ta dig till gymmet som du köpt ett svindyrt årskort till måste du bylsa på dig minst tre lager kläder och sedan tulta som den michelingubbe du redan känner dig som genom snöstormen.

Väl där ska alla dessa kläder av och din vinterbleka och lite lätt ... överfodrade kropp pressas in i årets trendigaste ålskinn med tillhörande pöslinne

och sport-BH för att sedan bland de sexhundra andra som lovat samma sak som du själv stå och vänta i minst tjugo minuter vid varje maskin. Går du istället på aerobics så blir det en övning i kroppskontroll då ansträngning gör dig svag, matt och yr och doften av din egen kropp i kombination med rörelserna får dig att vilja kråkas.

Överlever du passet ska det därefter duschas gemensamt och om du inte tvingas titta på samma kroppstyp som din egen så ges du dåligt självförtroende av de magnifika exemplaren på mänsklighet som faktiskt tränat de andra 364 dagarna också. Sedan kommer du ut i kylan med vått hår som solidifieras på tio sekunder efter att ha krupit in i din vinterpäls igen. Med andra ord är det rätt så synd om dig när du kommer hem och då är det väldigt lätt att ta den där bakelsen, ”bara en gång”. Fem bakelser och en bunke glass senare ligger gymkortet i bokhyllan tillsammans med de senaste fem årens.

Vill du börja träna vid årsskiftet så lova istället att gå till glesbygdsgymmet, det vill säga skotta varje dag, det är billigare och får dessutom din uppfart att se bättre ut. När våren kommer så ska ungarna ändå skjutas till dans, hockey, fotboll och dylikt så vill du vara riktigt smart köper du en rickshaw och skjutsar dem med den istället – problem löst!

För att detta inte ska likna ”fat shaming” går vi genast vidare till alla som bestämmer sig för att sluta röka och dricka. Här är faktiskt vädret till hjälp då de flesta inte är så peppade på att stå sig på balkongen eller utanför en krogentré i tjugofem minusgrader och huttra med en Marlboro light (för det går ju inte att röka riktiga cigaretter). Problemet ligger däremot i att de tre till sex första veckorna på året är bland de stressigaste på året då allt ska startas upp igen efter julhelgens vinteride, att lägga cigaretterna på hyllan under denna period leder till en kropp som är självhäftande av klisterrester från

nikotinplåster, lamalikt idisslande av tuggummin och en arbetsmiljö lätt lik ett skyttegravskrig.

Att sluta dricka är lättare, förutsatt att du inte slutat röka för då vill du fan ha det där glaset vin, öl, whiskey eller konjak bara för att inte explodera och bli en siffra i mord- eller självmordsstatistiken. En blir gärna två och det hjälper inte att det är mörkt arton timmar på dygnet och diverse plutthelger och sammankomster kräver umgänge, och umgänge kräver alkohol. Plötsligt är det påsk, valborg nationaldag och midsommar i snabb följd och sedan sitter du där i augusti med en resorb och några alvedon och undrar vad fan som hände med ditt löfte att sluta dricka.

Ett annat på senare tid vanligt löfte är att begränsa shoppingen, att som det heter ”återbruka” mer. Det vill säga inte köpa nytt utan fräscha upp det man redan har eller köpa begagnat och på loppis. Detta är en jättebra idé och jag stödjer den helhjärtat ... förutsatt att folk vet vad de ger sig in på, återbruk eller upcycling är faktiskt dyrare än man kan vänta sig. Vänta, ta det lugnt. Få inte en hjärnblödning direkt utan läs färdigt. Kostnaden är inte alltid i pengar, då återbrukade prylar ofta kräver ett visst underhåll och en viss uppträskning, detta är det antingen någon annan som gör åt dig vilket då (rätteligen) reflekteras i priset eller så får du göra det själv vilket medför sina egna kostnader i antingen verktyg och utrustning eller, om du redan har detta, tid.

Jag stödjer helt och hållet återbruk som sagt men gör det för att det är en bra sak, inte i ett försök att komma undan billigt om du inte redan sitter med tid över, en eller två symaskiner, en välfylld verktygslåda och kunskapen att använda dessa.

Det enda nyårslöfte jag helt kan ställa mig bakom är det jag själv gav någon gång på nittioalet, nämligen att sluta med nyårslöften.

RONNIE BERG

Svarta hål

Till detta nummer av Kulturvinkeln har jag blivit ombedd att berätta om svarta hål. Eftersom jag ännu inte har läst någon kurs som rör stjärnors utveckling eller allmän relativitetsteori är min förståelse begränsad, men jag har gjort mitt bästa för att sätta mig in i ämnet och beskriva fenomenet för er.

Svarta hål har fått ta många intressanta roller i fiktionens värld: den osynliga avgrunden som hägrar ödesdigert och hotar att uppsluka rymdskepp, planeter och hela solsystem; den outtömliga källan som utnyttjas till futuristiskt avancerade civilisationers energiförsörjning; portalen till avlägsna platser i universum eller till och med parallella universa, för den som vågar sig på en

resa förbi händelsehorisonten. De flesta galaxer, inklusive vår, tros rotera runt massiva svarta hål. Universum hade alltså inte sett ut som det gör utan de svarta hålen. Men vad är egentligen svarta hål?

Jag börjar med att berätta om något mer nära till hands, nämligen vår egen sol:

Det var en gång en samling med partiklar med en total massa av 300 000 gånger jordens massa, mestadels bestående av väteatomer, som flöt omkring ute i rymden. De var tillräckligt tätt packade och tillräckligt långt ifrån större objekt för att påverkas

mer av gravitationen från varandra än från planeter, stjärnor och annat runt omkring. Långsamt drogs de närmare varandra, och ju närmare de kom, desto mer kraft kände de från de övriga atomerna och desto mer accelererades de mot varandra.

Efter ett tag blev de till en ganska tät soppa av väteatomer som började ta formen av ett klot, men fortfarande drogs de närmare samman. De atomer som fanns i mitten av klotet utsattes för ett högt tryck av den sammanlagda massan av atomerna längre ut, och temperaturen ökade. Till slut fick väteatomerna i klotets kärna till-

räckligt mycket rörelseenergi för att kunna smälta ihop och bilda helium genom fusion. Den energi som släpptes lös i och med fusionen smet ut från solens kärna i form av fotoner (ljus). Solen tändes!

Men väteatomerna fortsatte att dra sig samman till en allt tätare stjärna tills dess att trycket i riktning ut från kärnan var tillräckligt stort för att motverka gravitationens kraft in mot mitten (det är först när denna balans uppstår som det anses vara en riktig stjärna). Efter all denna kompression stannade vätets densitet i solens mitt på ungefär 20-150 gånger densiteten

hos vatten (beroende på hur nära mitten vi tittar), med ett tryck på 250 miljarder atmosfärer och en temperatur på ljumma 15 miljoner grader. Solen har sedan varit i denna balans i ungefär fem miljarder år och kommer fortsätta med det ungefär lika länge till.

Då förväntas nämligen solens väte ta slut i kärnan och då kommer inte trycket utåt längre kunna motverka gravitationen. Som resultat drar sig solen samman mer och det blir allt tätare och varmare. Vätefusionen kan arbeta sig utåt, bit för bit, allt eftersom temperaturen blir tillräckligt hög

” Den tekniska termen för detta är spaghettifiering och fungerar ungefär som det låter. När gravitationen är stark nog för att vinna över atomernas bindningar till varandra delas du i två delar. Sedan upprepas detta för de båda halvorna, igen och igen ... och igen ...

längre ut. Solen har dock tillräckligt hög massa för att heliumet, som nu är det dominerande ämnet i kärnan, ska hinna uppnå fusionstemperatur innan solen kollapsar totalt. Helium kommer då att slås samman till kol, syre och neon och överskottsenergin smiter ut som fotoner. Ett nytt jämviktsläge uppstår mellan tryck och gravitation om ungefär tio miljarder år. Detta kommer att resultera i vad som kallas för en röd jätte, med en temperatur i kärnan på ungefär 100 miljoner grader och en densitet som varierar mellan 100 och 100 000 gånger vattens densitet. Men det kommer inget liv på jorden att få uppleva, eftersom solen kommer att ha expanderat så mycket att dess yta når ut till jordens position.

Sedan är det slut för solen. När heliumet tar slut, om cirka elva miljarder år, slocknar solen och krymper ihop till en vit dvärg som sedan långsamt kallnar. Om solen hade varit minst åtta gånger mer massiv hade den först smält ihop kol i ännu en cykel av fusion, och kanske gått vidare till ytterligare cykler. Men fusion sker inte med grundämnen som är tyngre än kisel, och därför kommer alla stjärnor att få slut på bränsle förr eller senare, oavsett stjärnans massa.

Det är solens relativt lilla massa som

begränsar hur tät den kan bli efter att bränslet är slut vilket också är anledningen till att vår sol till slut kommer bli en vit dvärg.

Om en stjärna är tillräckligt mycket större än solen kommer den att bli en supernova. Detta sker vid den så kallade Chandrasekhar-gränsen, som är 1,4 gånger solens massa. Då kommer stjärnan, efter att bränslet tagit slut, först att dra ihop sig utan begränsning. Energin som frigörs av att stjärnan faller in mot sig själv slungar våldsam ut en del av stjärnans massa i rymden och dess slutliga öde bestäms av hur mycket som finns kvar av den ursprungliga kärnan när de yttre delarna har försvunnit ut i rymden. Om stjärnans rester har en förhållandevis liten massa krymper den tills den blir en neutronstjärna, men om massan överskrider en viss gräns, som man tror ligger runt 3 gånger solens massa, fortsätter stjärnresterna istället att dra ihop sig obegränsat och blir till ett svart hål.

Varför är då svarta hål svarta? Det har att göra med att man inte kan se någonting på den plats där det svarta hålet är. Alla himlakroppar har en viss flykthastighet: den hastighet som måste uppnås av ett annat objekt för att kunna övervinna gravitationen från himlakroppen och ta sig därifrån. Flykthastigheten beror på himlakroppens massa och på vilket avstånd från dess centrum som objektet börjar sin flykt. För att lämna jordens yta krävs cirka 11 kilometer per sekund, men det värdet hade varit större om man börjat från en punkt närmre jordens kärna. Om man kommer så nära ett svart hål att flykthastigheten blir större än ljusets hastighet, kan inte ljuset ta sig ut ur området runt det svarta hålet. Gränsen mellan det område där ljuset kan ta sig ut, och där det inte kan det, kallas för händelsehorisonten. En rymdfarkost eller ett annat objekt med massa kan aldrig uppnå ljusets hastighet och måste därför befinna sig längre bort från ett svart hål än händelsehorisonten för att kunna ta sig därifrån.

Om du skulle falla in i ett svart hål skulle det gå till ungefär så här: gravitationen är starkare ju närmare du kommer det svarta hålet, så den del av dig som är närmst börjar sträckas ut mer än den del som är längst bort.

Samtidigt trycks du ihop i den andra ledden. Den tekniska termen för detta är spaghettifiering och fungerar ungefär som det låter. När gravitationen är stark nog för att vinna över atomernas bindningar till varandra delas du i två delar. Sedan upprepas detta för de båda halvorna, igen och igen ... och igen ... Inte en helt trevlig tanke. Men som tur är, är det inte så lätt att råka hamna i ett svart hål. På behörigt avstånd har de nämligen ungefär samma gravitationsmässiga påverkan som en vanlig stjärna. Skillnaden är att om du hade varit så pass nära en vanlig stjärnas gravitationscentrum, hade du redan brunnit upp eftersom du då hade befunnit dig en bra bit under stjärnans yta och då är spaghettifiering ditt minsta bekymmer.

På grund av att ljus inte tar sig ut ur ett svart hål kan man inte se vad som försiggår innanför händelsehorisonten, men de vanliga matematiska och fysikaliska modellerna för hur världen fungerar får problem. Det verkar nämligen som att hela det svarta hålets massa – som alltså är minst lika stor som tre solar – kollapsar till dess att allt hamnar i en enda punkt utan någon utsträckning. Detta är ett exempel på en singularitet, där Einsteins allmänna relativitetsteori är otillräcklig för att beskriva vad som händer eftersom vi talar om så små storlekar att kvantmekanikens olika konstigheter spelar stor roll. Tyvärr har det hittills visat sig omöjligt att kombinera allmän relativitetsteori med kvantmekanik. Därför måste nya teorier utvecklas för att kunna beskriva det som händer i singulariteter. Bland de teorier som försöker lösa detta problem finns strängteorin som till exempel Sheldon Cooper i TV-serien The Big Bang Theory hade som forskningsområde. Vi vet alltså inte vad som försiggår i mitten av ett svart hål eller vilken teori som kan komma att berätta det för oss i framtiden, men att hitta en teori som kan sammanföra den allmänna relativitetsteorin med kvantmekanik är i absoluta toppen på fysikvärldens att göra-lista.

SANDRA MATTSSON

Vill du veta mer om fysiken bakom något du stött på i filmer, TV-serier, böcker eller annat? Skicka e-post med din fråga till info@kulturvinkeln.se.

Ett mångsidigt konstberoende

Kai Reichwaldts konst ifrågasätter normer för det vackra

TEXT: ELIN LARSSON

FOTO: ELIN LARSSON

FOTO: KAI REICHWALDT

FOTO: ELIN LARSSON

För de flesta som hittar ett skelett eller ett ben från ett dött djur på sin skogspromenad är det kanske äckligt eller möjligen lite fascinerande och har man barn med sig kanske man tittar lite extra noga för att se om man kan lista ut vad det varit för djur. För den som känner mångkonstnären Kai Reichwaldt är chansen däremot större att man tänker just "Kai!"
– Det är ganska många av mina vänner som tänker så och som hör av sig och undrar om jag vill ha det de hittat. Det är jättebra.
Jag åkte hem till Kai och lät honom gå lös på mitt hår med starkt blå och lilarosa färger medan vi samtalade om hans konst, Umeå som konstnärstad och skillnader och likheter mellan Umeå och Tyskland.

Det är svårt att sätta fingret på Kais konstnärsskap för det är en hel del olika konstformer han sysslar med och själv tror han att det snarare är en övergripande estetik än en konstform som ringar in hans konst. Det finns dock en del tydliga tyngdpunkter. En sådan är måleri i framförallt akryl och akvarell.
– Det är framförallt platser jag målar men inte platser som finns utan platser som kan finnas eller platser som jag drömt om, berättar han.
Som ett slags komplement till måleriet jobbar han även mycket med skulptering i bland annat polymerlera och naturlera och här dyker det upp många varelser som också har en parallell i måleriet.
– De här varelserna hänger ihop med platserna jag målar på något vis och de dyker även upp i måleriet och i mina teckningar.
Förutom lera jobbar han även mycket med naturmaterial som han gärna kombinerar med varandra.
– Jag gillar att jobba med trä, sådana där mystiska träknölar man hittar lite här och där. Jag är egentligen lite nyfiken på alla möjliga sätt att använda

material. Jag skulle till exempel jättegärna hålla på mer med grafik som koppartryck till exempel men även stengodslera. Problemet är att jag inte har tillgång till en ugn så det finns inte så mycket att göra annat än att jag kan låna en ugn då och då.
Utöver detta syr han även kläder, gör sminkningar som snarare lutar åt teatermasker än åt make up samt hårfärgningar och under tiden som vi pratar förbereder han de färger han snart ska börja pensla i mitt hår. Han undrar hur jag vill att han ska göra. Jag har i ärlighetens namn ingen riktig aning, jag har aldrig haft mer än en färg åt gången och definitivt inte mörkblått. Jag låter honom göra som han tror blir bäst.
Svårt att nå ut och komma in
2010 gjorde han även ljusinstallationen Nattskog i Döbelns park under arrangemanget Höstljus.
– Det var jättekul att få göra, det är också en sän sak som jag skulle vilja göra mer av men det kräver så mycket material så det hade aldrig gått att göra det själv.
Han tycker att det blivit svårare att

arrangera större saker i stil med Höstljus i Umeå.
– Jag känner att Höstljus börjat bli mindre och mindre tillgängligt. När jag gjorde min installation fanns det tillräckligt med pengar för att faktiskt göra någonting stort för alla de som bidrog men strax efter det ändrade de reglerna så att det fanns mindre pengar per bidrag och alla fick inte vara på alla platser längre.
Han menar att det är väldigt svårt att ägna sig åt konst i den grad han själv skulle vilja och att det är svårt att komma åt de utrymmen där det blir möjligt att försörja sig på sin konst. Själv skulle han vilja se en mer inkluderande kulturpolitik med större kravlöshet utan att det för den delen blir mindre kräset.
– Det verkar vara ganska svårt att ta sig fram om man inte redan är etablerad i Umeå, det finns ju konst lite här och där och ingenstans. Det finns en del offentliga konstverk och Bildmuseet men där är det ju oftast inbjudna konstnärer som ställer ut och det är en viss sorts konst. Det finns ju några konstnärer i Umeå och trakterna där omkring som är väldigt etablerade, som Mats Caldeborg, och det är bra men det finns inte så mycket spontankonst.
Han tror dock inte att detta är ett Umeåspecifikt fenomen utan kanske snarare något övergripande för konstsverige och han jämför det med Tyskland som han själv kommer ifrån.
– Där är det så mycket mer folk att det blir lättare för spontan konst att dyka upp. Det är ju fint att det finns en massa bidrag för kulturutövare i

Sverige men det är lite problemet också, att det inte finns en tillräckligt stor publik annars. I Tyskland finns det en större bredd bland publiken vilket gör det lättare att finansiera projekt även om det inte är redan etablerade konstnärer.
Han tycker även att den större publiken gör det lättare att få tillgång till en lokal även som oetablerade konstnärer.
– Det är en skillnad jag ser mellan Tyskland och Sverige, jag har förvisso bara Hannover att utgå ifrån vad gäller min personliga erfarenhet men jag skulle gissa att det är samma sak i Berlin, att det är mycket enklare att komma åt ett ställe i Hannover. Det är delvis det där med den större publiken men det går att gå runt och visa sina saker och säga att "jag gör det här, är ni intresserade?" medan det känns som att det finns väldigt höga krav på att man ska ha rätt utbildning och du ska nästan redan vara etablerad för att komma in någonstans i Umeå och Sverige.
Han menar att det finns en generell strikt linje mellan det som anses vara elitnivån inom konstvärlden och gräsrotskulturen.
– Umeå kan kännas lite litet och som att det inte finns utrymme för både det etablerade och gräsrotterna. Man vill jättegärna visa att man har en stor världsnärvaro men jag kan önska att de [kommunen och de offentliga konstaktörerna red.anm] vågat vara lite annorlunda. Det kanske bara handlar om att försöka vara lite mindre "vi är den stora världen" och ta vara på det de

” Man vill jättegärna visa att man har en stor världsnärvaro men jag kan önska att de vågat vara lite annorlunda. Det kanske bara handlar om att försöka vara lite mindre "vi är den stora världen" och ta vara på det de redan har istället.

rethan har istället. Det ska vara precis rätt konst för att man ska få tillgång till de etablerade konstmiljöerna. Det är väldigt svårt att ens halvt försörja sig på sin konst. Det finns ju en massa lokal konst och en massa folk som vill saker i staden men istället försöker kommunen göra sig större än de är. Då menar jag inte heller nödvändigtvis att det är såna som mig de ska prioritera för jag är inte lokal, eller jag är lokal nu, men jag bor inte ens i Umeå, jag bor i ett träsk.
Hannover - Umeå för kärleken
Han har dock inte alltid bott i Träsket, som han kallar Tvärälund där han nu bor.
– Delen där jag bor brukade heta Tväråsträsk och jag önskade det fortfarande hette så eftersom jag älskar träsk, berättar Kai.
Från början kommer han från Bennigsen i närheten av Hannover, Tyskland, men 1998 träffade han Lina över en chatt och år 2000 träffades

FOTO: ELIN LARSSON

de för första gången i verkligheten på en träff för chattens medlemmar. Ett tag därefter sågs de även på en liknande träff i Edinburgh över nyår och blev då ett par. Därpå följde tre års distansförhållande.
– Vi hälsade på varandra och vi hade väldigt höga telefonräkningar och insåg till slut att antingen måste Lina flytta till Tyskland eller också behövde jag flytta hit och då verkade det som att studiemöjligheterna för mig var bättre här så jag bestämde mig för att flytta hit, berättar Kai som numera är gift med Lina.
Det där med studierna visade sig dock vara svårare än vad det först verkat.
– Men då hade jag på något sätt redan bestämt mig för att flytta hit, säger Kai som på grund av felaktig information blev fördröjd ett och ett halvt år i sina studier och därefter har det varit lite fram och tillbaka med vad han studerat.
– Jag avbröt en utbildning till bildlärare för att jag insåg att det inte var det jag ville göra. Sen gick jag konstskola två år och därefter en kläd- och designutbildning och till slut har jag nu ramlat in på masterutbildningen på genusvetenskap, berättar han.
Anledningen till att det till slut blev genusvetenskap var att han, som han själv säger, bråkat så länge kring folks dumhet inför detta tema.
– Jag tänkte att jag skulle skaffa mig lite bättre grund att stå på kring det jag redan höll på med ändå. Många av de projekt jag gjorde inom de andra utbildningarna hade också en vridning

åt det hållet så då kände jag att jag lika gärna kan fortsätta.

Men även om genus finns med som en dimension i Kais konst är det inte ett huvudtema för den.

– Jag kan inte säga att jag jobbar jättemycket med genus i min konst men jag skulle inte vilja att några ogrundade stereotyper vad gäller manligt och kvinnligt skulle krypa sig in i min konst. Jag tror att det finns en hel del saker i samhället som folk är så vana vid att de inte tänker på det och jag vill ha så lite sådana fördomar som möjligt i min konst. Jag gillar inte att vara styrd av omedvetna idéer så jag tycker att genusutbildningen har ett värde i alla livsaspekter inklusive min konst men det är inte huvudfokus för den.

Ett behov av konst

Han berättar att han alltid känt ett behov av att uttrycka sig genom konsten och att han redan som liten fick goda förutsättningar att ta vara på det behovet eftersom hans morfar var konstnär och även hans båda mostrar höll på med konst.

– Det blev som att hela min omgivning hjälpte till och såg till att jag kunde uttrycka mig på det sätt jag ville. Jag har alltid haft ett behov att få uttrycka mig genom konst, jag vet inte riktigt var det behovet kommer ifrån, det bara finns där och det har funnits där hela mitt liv egentligen. Jag hann bara träffa min morfar några år innan han dog men när jag var två, tre år satte han sig med mig med färger och så målade vi tillsammans. Det är en av få saker jag kommer ihåg från så tidigt.

Jag började måla och teckna väldigt tidigt och det har bara fortsatt för att jag känt att jag behövt göra det för att må bra.

Och det är just detta behov som driver honom. Vi kommer in på tanken om att det ska finnas ett specifikt budskap i konsten men han har svårt att hitta ett sådant i sin egen konst.

– Jag har jättesvårt att prata om vad jag vill säga med min konst, det är mer att jag har ett behov av att uttrycka mig. Jag har ibland känt att min konst inte är på riktigt just för att jag inte har någonting att uttrycka förutom den här vaga känslan men jag måste fortsätta skapa, jag kan inte sluta. Jag tänker samtidigt att det inte får avgöra om det är på riktigt eller inte men det är väldigt svårt att komma undan den där känslan för det förväntas att man ska ha den där jättestora tanken som man vill uttrycka istället för att det bara är ett behov.

Han är klar med mitt hår och vi sitter i kökssoffan och väntar på att färgen ska verka klart, då och då tittar han på mig och lyfter på någon hårslinga för att kontrollera.

– Jag tror att det är klart nu, säger han och vi tar en paus för att skölja ur färgen.

Döda djur

Men för den som känner till Kai är det som utmärker honom som konstnär förmodligen de smycken och konstverk han gör med skelett och bendelar.

– Jo, jag glömde ju på något sätt bort att nämna det tidigare men jag använder ofta ben och även hela delar

” Det är inte en poäng i sig att det är djurdelar eller att det är dött, jag tycker att det är vackert, det är det estetiska i sig som är anledningen för mig. Jag gillar att ta fram de saker som jag tänker inte riktigt syns annars.

från djur, som fågelfötter som är mumifierade, i samband med att jag använder trä. De ingår ofta i en skulptur eller att jag använder det som grund och bygger något runt. Jag använder ganska mycket bendelar i smycken. Det händer även att jag använder det i större konstverk men det är inte lika ofta. Det kan ju uppfattas som makabert att använda djurdelar, men för mig handlar det om att använda naturmaterial.

Han berättar att det för det mesta är djur han hittat utmed vägen men även att han har vänner som kommer med ben som de hittat.

–Fåglar är sådana som flugit in i bilar. Det är så man hittar döda fåglar men det händer att folk kommer till mig med ben och undrar ”Hej, vill du ha?” och det är jättebra.

Oavsett vad han använder djurdelarna till så är det viktigt att allt måste vara rent och han berättar att han bleker allt i peroxid.

– Det kan ju bo små oövalkomna besökare i mägutrymmen och i näshålen, som kläcks efter ett tag så därför är det väldigt viktigt att allt är desinficerat för det vill nog ingen ha i sina smycken, eller kanske inte ingen men jag utgår ifrån att de flesta inte vill ha det. Jag använder en del tänder också och då är det viktigt att använda peroxid och inte klorin eftersom klorin bryter ner ben och tänder.

Han har förståelse för att folk kan tycka att det är äckligt med delar från döda djur men för honom är inte poängen att vara morbida.

– Det är inte en poäng i sig att det är djurdelar eller att det är dött, jag tycker att det är vackert, det är det estetiska i sig som är anledningen för mig. Jag gillar att ta fram de saker som jag tänker

FOTO: ELIN LARSSON

inte riktigt syns annars. Jag vill kunna visa både det som folk lite grann vägrar att tänka på och det som inte riktigt ges plats längre. Det här gömda som inte kommer upp så mycket i vardagslivet men som ändå finns där.

Var idén att använda ben och djurdelar först kom från vet han inte riktigt.

– Det är ju inte nytt att jobba med ben, även om det är mer ovanligt nu, men jag har nog inspirerats av andra konstnärsvänner. Det är väl en blandning av inspiration från olika håll men framförallt för att jag gillar ben. Jag gillar färgen och ytan, jag tycker att det är fint.

Okonventionell smak

Även om hans konstnärsskap spänner över många olika metoder och ibland även gränisar mot hantverk har han svårt att göra en skarp gränsdragning i sitt skapande.

– Jag tror att allt mitt skapande hänger ihop. Jag gillar inte den här definitionen där det här är definitivt konst och det här är definitivt hantverk för även när jag gör kläder eller masksminkningar så är det ju på något sätt en slags duk att befinna sig på. Alltså jag målar ju ändå. Jag tror att det är lite flytande även mellan smycken och konst och mellan sminkning och hårfärgning och konsten. Den här känslan som på något sätt finns med i det jag gör, den är med även där.

– Jag tror att det också är det som gör det så svårt att försöka beskriva den här känslan, den här idén kring vad som håller ihop i stort sett allt jag

gör. Det går inte riktigt att fånga eller uttrycka sådär. Jag hoppas att jag kan förmedla en del av det genom att visa mina saker, sen finns det alltid de som fullständigt missuppfattar eller inte förstår men så är det ju med allt.

Han berättar om ett tillfälle då han stod på en marknad och skulle sälja några små skulpturer och smycken.

KAI REICHWALDT

Ålder: 35
Gör: Konstnär, masterstudent i Genusvetenskap, samlar på onödiga kunskaper.
Drömmer om: Mindre trånga hjärnor i världen.
Gör helst en ledig dag: Skapar, petar på katterna, träffar vänner.
Så ser livet ut om tio år: Inte så annorlunda jämfört med nu. Förhoppningsvis levande.

– Plötsligt kom det förbi en dam som tittade på mina skulpturer och sa ”Jaha, är det det du gör, fula djur?” Jag sa att jag inte tycker att de är fula och hon svarade ”Ja, jag tycker de är fula.” och så gick hon iväg. Jag kan inte säga att det sårar mig jättemycket för det var så bisarrt.

Själv tror han att han kanske inte är lika bunden till det som traditionellt anses som vackert.

– Jag har insett att jag inte är så bunden till att tycka att enbart mänskliga ansikten är attraktiva. Det finns ju alla möjliga sätt att förbildliga andra varelser i till exempel sci-fi och fantasy, men jag kan tycka att vissa extrema förändringar av naturliga former kan vara väldigt vackra, mer så än det som anses vara mänskligt. Det kanske relaterar lite till de som ger sig in i ganska extrema kroppsmodifieringar. Alltså att ha implantat under huden, att tatuera ögonvitorna, att klyva tungspetsen och så vidare. Det kanske inte är de saker jag själv tycker är intressant men just de här starka förändringarna av ansikten eller kroppar är väldigt vackert och då tänker jag att jag kanske bara har en liten annan idé om vad som är vackert men det finns ju uppenbarligen de som delar den bilden annars skulle ingen annan gilla mina grejer och det gör de ju.

Han tystnar och säger sen:

– Fast jag vet inte, om man frågar någon som tycker att det som mer traditionellt anses vackert, varför de tycker att det är vackert, så vet jag inte om de skulle kunna ge något bra svar.

FOTO: KAI REICHWALDT

I nästa nummer av Kulturvinkeln besöker vi
bland annat Vaudeville 2017. Missa inte det!

KULTURVINKELN

Följ oss gärna på www.kulturvinkeln.se

FOTO: MARLENE HOLMGREN